

Tartu Riiklik Ülikool
NSM Lõuna ajaloo kateder

L. Lohmus

Tartu Riiklik Ülikool
Kõrgema haridusega kaadri spets-
koda sõfajärgsel juveodil (1945-70)
Diplomitöö

Juhendaja dots.
ajalookandidaat
L. Eringson

Tartu 1974

Lisseejuhatus.

Nõukogude Liidu kõrgema koolide tööd suunab NLP Kesknomitee ja Nõukogude valitsuse programmeeritud tähtsusega dokument, 1972. aasta 18. juulil määrus asetab mitu suured ja vastutavrikkad ülesanded üliõpilistele, mis peavad kujutama nüüna kaadrit kooli- ja pedagoogiliselt tugevalt suunata, kogu nõukogulikus kõrgema hariduse süsteemis.¹

Vakariigis töötab praegu kuu kõrgemat õppajat, kus õpib üle 21 tuhande üliõpilase. Tartu Riikliku Üliõpilaste üliõpilaspere moodustab sellest umbes ühe neljandiku. Siaduse arengu eest kannab

¹ A. Koop, IRÜ arengust, "Tartu Riikliku Üliõpilaste", nr. 10, 17. v. 1974.

Eesti M. hoolde ligi 200 teaduste doktorit ja 2000 teaduste kandidaati. TRÜ-le leu-
 geb sellist üs suurendi doktorite
 ja üs suurendi kandidaatide arvu.²
 Kuu Nõuogude Liidu, kõrgemate kooli-
 des moodustavad doktorid keskmiselt
 3,5% õppejõudude koguarvu, siis TRÜ-
 kuniarv vastav näitaja üle 12%. Ka
 doktorite absolventarvult oleme Liidu 60
 üliõpilise hulgas ühel esimestest kohta-
 dest.³

Eelpool öeldust võime järeldada,
 et TRÜ suudab identsalt täita kõr-
 gemale haridusele sealud üliõpilised
 nii raharügi kui ka Nõuogude Liidu
 ulatuses.

Käesoleva töö ülevaade on näida-
 ta Tartu Riikliku Üliõpilise ja kõrg-
 ma haridusega naadri ettevalmistamõ-
 sel sõfajärgsete aastate. Probleemi
 on püütud lahendada kolmest aspa-
 tist naadatuna:

- anda lühine ülevaade üliõpilise
 li aspalet sõfajärgsel perioodil (I peatükis)

2 „Päeva Leht“, nr. 98, 26. IV 1974.

3 A. koop, TRÜ aruand.

- statistiline uurimõtte tegemine ülo-
kodi lõputamist teadusmoodide ja üm-
nute vialade kampa aastatel 1945-1970
ning rakariigi rahvamajanduse ja haru-
duse varustamisest teoreetilist võrsunud
spetsialistidega (II peatükk).

- TRÜ na Eesti NSV varustamisel
teadusliku saadriga, asetades peaarõhu
teoreetilise eneele, kuna TRÜ na mitte ainult
õpe-, vaid na teadusliku uurimisasutus
(III peatükk).

Mitmesuguste põhjustel pole siinõ
sundetud peatuda kõigle saadri ette-
valmistamisega seotud probleemidel, kuna
töö plaanis usmängis rakendamisel ees kül-
lalt ni aegarõude ülo-kodi lõputamid mõ-
neste arve seisest kõrgem hõndlaus teg-
mine.

Töö metodoloogiline alus on V.I. Le-
nini seisukoht kõrgema hariduse kait-
sest sotsialismi ülesehitamisel. Samuti
NLRP ja Nõukogude rahibuse direktiivid
ning NLRP keskomitee peasekretäri L. Brei-
nari esonevused teaduse, hariduse ja
kultuuri edendamisel meie maal.

Diplomitöö kirjutanisel on kasutatud põhiliselt Tartu Riikliku Ülikooli arhiivis leiduvaid materjale, nagu õppeaastate aruanded, diplomaate registreerimise nomenklatuurid, õpetatud nõuõppe protokollid, lõputöjate koostajate suunamise materjalid, teaduskondade materjalid, teadusliku töö aruanded, tsirkulised koosolekute jne. Andmeid Eesti NSV Teaduste Akademiast saadud teada on saadud nende ametlike kaardivaraandadest ja teaduslikult sekretäridelt. IRÜ lõpetanud õpetajate kohta on andmed kogitud Eesti NSV Haridusministeeriumi kaardivaras säilitatavast materjalidest.

Võrdluste ja paralleelide tegemine on saanud kaalmeõppandest.⁴

Kõrgemate koolide töö korraldamise ja saadusandluse küsimuste kohta näiv materjal on võetud kogumusest „Внешая школа”.⁵

Publikatsioonid allvaatist võisid muudatada ümber teaduskondade ajaloos

⁴ БННУСРВ, Eesti NSV Rahvaarvandus 1969. aastal, Statistiline käsiraamat, Tln., 1970. иез СССР, Напогуче зогауеико СССР 1967 г., Москва, 1968.

„Eesti statistika”, 1939.

⁵ Внешая школа, т. I, т. II, Москва, 1965.

lise ülevaateid. ⁶

Monograafilisest kirjandusest on
teemale kõige lähemal E. Schmidt muu-
mes kõrgema hariduse arengust Nõu-
kogude Eesti. Autor on suutnud hästi
näha tuua kõrgema hariduse arengu
suunad ja tähtsuse müü reklaamis ⁷

Perioodilistest nägemaannetest jäänud
kõige enam materjali ajaleht „Tartu
Riiklik Ülikool“.

TRÜ ajakirja lõppajal perioodil

suurendatud raamatukogu
ilmsel korraldusel 1940. aastal,
kui sõjaväelisele raamatukogule
asutati Eesti Nõukogude Riiklik
kõrgema hariduse arengu
ajakiri „Kõrgema hariduse
areng“.

Paikluse ajakirjast Eesti
Tartu Ülikooli raamatukogus
Maa- ja metsanduse ministeeriumi
müst ja ajakirjast „Kõrgema hariduse
areng“.

⁶ TRÜ Raamatukogus 1947-1972, Tartu, 1972.
TRÜ Raamatukogus 1947-1972, Tartu, 1972.

⁷ E. Schmidt, Kõrgema hariduse areng Nõukogude
Eesti, Tlk., 1971.

I peatükk

IKR-i ajaloost sõjavärgsel perioodil.

Esimene sammude nõukogu
üliksõli loomisest astuti 1940. aastal,
kui sobralitliku revolutsiooni tulemusel
määrati Eesti nõukogu režiim. Raku-
liku loomise katkestas sotsiaals-
de rahalting Nõukogu Liidule ja Suu-
re Isamaasõja algus.

Fasistliku okupatsioon Eesti sai
Dartu üliksõli kasuks katsumuseas.
Uus larronirexiim näitas üli äärmist jul-
must progresiivsel meelestatud riimete
suhtes.

Armuüasi 10. juulist kuni 24. septemb-
roni 1941. vallandati Tartu üliõpcolist
nn. poliitilistel põhjustel 40 õppejõudu¹

Paljud õppejõud arreteeriti ja mõrmati.
Nende hulgas olid üliõpcolid õppejõud prof.
A. Klüman, prof. P. Ruubel, ~~prof. A. Kõiv~~,
prof. L. Gulkaitsi, L. Silberstein, A. Kajaand,
E. Kruus, V. Laug ja vt. Looring. Üldse kao-
tas üliõpcol ligi poolsada õppejõudu.²

Ora üliõpcolid mõnede lahus kodumaalt
fasisitlikule valepropaganda mõjutusel.

Eesti parteiorganisatsioon teigi Nõu-
kogude Liidu tagalas aktiivset selgitus-
tööd, neisudes ühis õppejõude ja üliõpcola-
si avaldama nia nastupaanu kollektiline
enpantide ja nende käsilaste tegevuse nar-
te. Nümanste teenistuse läänid arvult ühis-
tud naatsitsentilised tegelased, nagu J. Allu-
oti, E. Kaut, A. Pirandi ja mõned teised.³
E. Kaut, kes määrati saanslaste poolt üliõpcolid
rektorias, oli Saansa 182. väliskomandatuuri
poolt Tartu üliõpcolis loodud spioonide ja
pöaltkaabajaite kõrgu juht. Enne Eestist poge-
mist 1944. aasta septembris kõnari E. Kaut

¹ J. Kalits, Nõningaid mäenuid Tartu Riikliku üliõpcolis
arengust, Minevia ja tänapäev, Tln., 1960, lk. 342.

² Saansa fasisitlik enpantsoon Eestis, Tln., 1947, lk. 357.

³ E. Schmidt, Kõrgema hariduse areng Nõukogude
Eestis, Tln., 1971, lk. 32-33.

üliskooli seifidest, mis asuvad tollal Tallinnas, kuld-, kõke- ja platoonamüüdid.⁴

Nõukogude armee nisa pealtnägijate tulemusel vahastati 25. augustil 1944. aastal Tartu linna. Niiid sai selgeks ülikoolile tekitatud kahjude koguseurus, mis ulatus 42 miljoni rublani. Täielikult oli hävitatud 19 koonet, sealhulgas Raadi õppe- ja katsemajand, Veterinaariaateaduskonna peahoone, ülikooli apteek jt. Raskest said kahjustada botaanikaaed, tähetorn, zoologia ja geoloogia pastiteudid kooned.⁵ Ligemale kolmeordiselt suuremas osatus koonetele tekitatud kahjustust, laboratooriumide sisustuse ja õppematerjali kadumamäär. Põgenedes Eestist viisid saaslased kaasa hulgaliselt hinnalist aparatuuri ja õppematerjali. Näitena viisid Eestist välja kuld- ja hõberaha- de kollektsioon, täielikult hävis Veterinaaria Instituudi 4,5 miljoni väärtuseline raamatukogu. Saaslastel ei olnud veel üegi plaani, vabanemise ülikooli Tartust Kõnningsbergi, kuna seal olid ülikooli

⁴ E. Martinson, Elurõõm - reetmine, Jlu., 1970, lk. 69, 77.

⁵ L. Eringson, Nõukogu armee, "Tartu Riiklik Ülikool", nr. 24, 15. VII 1960.

kõnnimisekt näinem. See aga olus tähe-
dand suurima ja tähtsaima hariduskol-
de kaitsest Eesti. 6 Üliõpeli kollektiivi rõ-
huna enamuse ümmelne nägjaastumine sündi
faisistlikse eruparti Tartu üliõpeli wrao-
derimise plaanist lookuma.

Kõne, pärast Tartu wabastamist saa-
sa erupatsөөonist, seal jätsmaa Suure Isa-
maarõja tingimusts, algas ülleralmistuste te-
genise üliõpeli aramises. Seda tööd ei ak-
tatud tihjalt kohalt. Juba 1943. aasta
septembris arutati kõrgemate koolide üllio-
dehies koonitus kuisimust sees Tartu Riik-
liku Üliõpeli aramisega pärast kollekti-
wist erupatsөөonist wabastamist. Nõeti ar-
nesse ka 1940/41. õppeaasta kogemusi.
Suurt ahi saadi Moskwa, Leningradis ja
teiste nennaswakarüidide kõrgematelt õppe-
asutustelt. Üliõpeli saadeti õppeaaken-
deid ja aramatuid. Tänu üliõpeli kol-
lektiwi enastwalgaaale tegeusele, NSKP
ja Nõuwojude walitsuse akole sai wõima-
limus üliõpeli nii nire aramine. 7

Prdulia araatus toimus 17. nov.

6 J. Kalits, Mõningaid märkmeid Tartu Riikliku
Üliõpeli arangust, lk. 336 ff.

7 Sakama, lk. 344 ff.

1944. aastal üliõpdi aulas. Tartu rahastamisest oli möödunud 12 päeva, samast reupäevast algas ka loengute eraline lugemine.⁸

1944/45. õppeaasta oli Tartu üliõpdi organisatoorse ja taastamise iseloomuga. Põhliised ülesanded sellis tõi õppeaasta jooksul täideti, nagu teadusliku-pedagoogilise raadri komplektarvumise ja õppetöö taastamine sõjajärel taunel. Tänuaga märgiti prof. t. Koort, kes oli üliõpdi reaktoril sel perioodil, ära reu-narvakarimode ja Mõisrogude rahitsuse abi reude reuimuste lahendamisel.⁹

Teaduskondi ja katedreid mitte ar-nult ü taastatud, vaid reude arv sigf-kasvas, kui 1940/41. õppeaastal oli Tartu Riiklikus üliõpdis reus teaduskonda ja 11 katedrit, siis 1944/45aasta sügisel al-gas õppetöö seitsmes teaduskonnas ja 95 katedris [vt. lisa nr. 1].¹⁰ Esimaksordset sai teaduskonna õigused keha kultuuriteadus-kond.¹¹ 1941. aastal olid juba meedusta-tud marxismi-leninism, NSV Liidu rahusti

⁸ TRÜ arhiiv, nim. 1, s. ü. 3, 1944/45 õppeaasta aruanded, l. 15.

⁹ TRÜ arhiiv, nr. 1, s. ü. 4, 1944/45 õppeaasta aruanded, l. 70.

¹⁰ TRÜ arhiiv, nim. 1, s. ü. 72, Andmeid TRÜ õppetööst, l. 5.

¹¹ Sealsamas.

ajalo, uue keele ja kirjanduse katedrid. Uue õppeaine - mausimi-kuonismi põhva-
luste - sisseviimisel oli tähtis osa üliõp-
laste ja õppejõudude kommunistlikul kas-
vatamisel.¹²

Vaatamata kõigile raskustele, hau-
kas õppetöö sügissemestril toimuma
enamuses traditsioonides. Mõnda jäid al-
guses arstiteadused (n.a. Kehalise Kasua-
tuse Instituut), matemaatika-loodustadu-
sena geograafia, geoloogia ja zooloogia
eralad, loomaarstiteadused ja sõjali-
se kasvatuse kateder, viimesed laboratoo-
riumide ja auditooriumide remondi tõttu,
viimased õppejõudude puudumisel.¹³

Toimus ka üleminek kursesti süsteemi-
le, nagu see kehtis tänapäeval.¹⁴

Pärast Tartu rahastamist oli üli-
koolis 261 üliõpilast. Arvestades sõjajärg-
set olukorda, oli kasuosi uute üliõpilaste
komplektseerimisega. Kirjanduse ja raa-
dio tel viidi läbi laiaulatuslik selgitustöö
kõrgema hariduse omandamise vajalikkusest.¹⁵

15. novembril 1944. a. registreeris

12. E. Schmidt, Kõrgema- ja keskharidusega raadii ettevalmistamisel Nõu. nõude
keelel, Jõel., 1959, lk. 42.

13. TRM arhiiv, nim. 1, sü. 3, 1944/45. õppeaasta aruanne, l. 63.

14. Sealtsamas, l. 16.

15. Sealtsamas, l. 16.

end õpetäide 973 üliõpplast, peamiselt
 teisel ja matemaatika kursentel, kellest mit-
 meugustel põhjustel ei saanud õpetööst osa
 võtta 165 inimest. Põhjuseks võisid siin
 olla jätkuv armetunistus ja tihti majan-
 duslikud raskused. Siinastumiseasumitele
 registreeris ennast 723 üliõpplaskandidida-
 ti. Esimesele kursusele võeti neidest vastu
 543.¹⁶

Üliõpplastele, kes olid lõpetanud kesk-
 kooli eripatsiooni ajal, organiseeriti tähea-
 dauad loengud NSV Liide riistotubsses, NSV Liide rahvaste ajaloo ja geograafias.
 1945. aasta aprillis seeritas 98% üliõpplas-
 test edukalt eksamid mainitud ainetes.¹⁷

Republikaania partei ja Nõukogude
 rahitsus pööranud suurt tähelepanu üli-
 õpplaskonna sobitavale koosseisule. Tihti
 laiaulatuslikku selgitustööd kõrgema haru-
 duse majalinnusest töölisrühmades hulgas.

Järgnev tahel annab ülevaate 1945.
 aastal Tartu üliõpeli õppimud võõri sel-
 saalust päribelust.¹⁸

¹⁶ TRÜ arhiiv, nim. 1, s. ü. 3, 1944/45. õppeaasta aruanne, l. 16.

¹⁷ Sealsamas, l. 16.

¹⁸ TRÜ arhiiv, nim. 1, s. ü. 2, l. 50.

Üliõpilaste noorus sotsiaalse päritolu järgs 1945. a.

Tabel. nr. 1.

Teaduskond	Pöolis	Peenis- tjaid	Karit- lasi	Põllu- töölis	Talu- pöors	Sõja- näl.	Sum	Üld- aru	Suht	Mass
1. Õigusteadusk.	16	4	1	2	9	—	—	32	21	11
2. Arstiteadusk.	180	47	38	25	48	2	1	341	70	271
3. Ajaleo-keelet.	64	16	22	10	27	1	1	141	27	114
4. Matemaatika- teadusk.	2	1	1	—	6	—	—	10	3	7
5. Põllumajandus- teadusk.	41	11	13	12	50	—	—	127	65	62
6. Seomaarsti- teadusk.	24	7	—	4	7	1	—	43	19	24
7. Kehaline Kas- vatuse Instiit.	41	4	8	—	9	—	—	62	22	40
	368	90	23	53	156	4	2	756	227	592

Töölisperesondadest pärit noored moodus-
taid üliõpilaste koguarvust 48%, põllutöö-
liste ja taluperegade lapsed 28%, teenistujad
12%, hariblastid 11%, sõjaväelased ja muud
1%. Seda enamuse 76% moodustavad töö-
listlased ja talurahva hulgast pärit noored.
Nagu märkis N. S. Lenin, et sotsialistid
vajamine nõimatu töelisklassi enda seast
nõimavad hariblastideks, sellegarast oli
meie sotsialistliku intelligentsi ettevalmistam-
ine tähtis ülesanne.¹⁹

Nastu tulus töötanute noorte soovile
omaenda kõrgem haridus põhiteo kõrvalt
ja vastavalt rahvamajanduse vajadustele,
aastal 1945. aasta aprillis Tartu Riikliku
Ülikooli juures kaugeõppesarakond ja easter-
natiivse õigesteaduskonna, ajaleo-keeleteadus-
konna, matemaatika-loodusteaduskonna
matemaatika osakonna juures. Esimestele
kursustele võeti nastu sisseastumiseksamini-
tega 76 ja ilma eksaminetiteta 33 noort,
Easternatiivi astus 16 noort.²⁰

Esimene õppe- ja eksamisesitsemise kor-
mus 3.-13. jaanuarini 1946. aastal, 259

¹⁹ N. S. Lenin, Teosed, 28nd., lk. 69.

²⁰ TRÜ arhiiv, nim. 1, s. n. 3, 1944/45. õppeaasta aruanne, l. 16.

üliõpilasest kaunis sessioonele 145 e. 56%.²¹

Esimestel sõjajärgsetel aastatel oli küllalt-
si suur üliõpilaste väjajalangevus. Kui 1944/45.
õppeaastal lahkus üliõpilast 370 üliõpilast,
seis lõpetajaid neadist oli ainult 80. 1946/47.
õppeaastal lahkus 303 üliõpilasest lõpetama-
ta 212.²²

1947/48. aastal oli väjajalangevus kõige
suurem mehaanika- ja tehnika- -13,5%, lü-
loogia ja geograafia osakonnas 11,9%, arsti-
teaduskonnas 10,5%, füüsika ja matemaatika
osakonnas 9,9%, kõige väiksem ajalo-keeli-
teaduskonnas 5,2%.²³

Kõige suurem väjajalangevus Põhjus, mis üliõpilaste
lahkumist üliõpilast õppekursust lõpetamata,
oli mitmesuguseid, nagu õppetöega mitte-
teinetelemine, halb teavistia olu, teadm-
ne mittetatsionaarsuse osakonda, perekon-
na seetamone ja majanduslikud rasku-
sed.²⁴

Väjajalangevuse probleemiga oli otseselt
seotud nõrk konkursis seisastumiseksani-
tel, mis mõnedel erialadel koopisid quu-
dus. Väimasele juhul immatrikuleeritõ kõin,

²¹ V. Kaamer, "Nõrand sõjajärgsetel aastatel", "Tartu Riiklik üliõpilaste", nr. 31, 30. X 1970.

²² JRU arhiiv, nim. 1, s. n. 72, "Kõikmeid JRU õppetööst", l. 7.

²³ JRU arhiiv, nim. 1, s. n. 53, "1947/48. õppeaasta aruanne", l. 13.

²⁴ JRU arhiiv, nim. 1, s. n. 70, "1948/49. õppeaasta aruanne", l. 5.

kes soovivad sisseastumiseks ja üegi need üliõpilasnaandlused, kes soovivad erialala sisse ei saanud. Tõeline olusord põhjustas juhusliku ja nõrasti teadmisega seotud sissetuleku esimestel kursustel, kus ka näjalangevus oli kõige suurem.

Teaduskondadest, mida teistest enam eelistati, oli arst-, ajaloo-keele- ja põllumajandusteaduskonnad. Neudes teaduskondades oli sisseastujate base palju kõrgem, kui näitaks matemaatika-loodusteaduskonnas, kus saabus rehto tuli tähta rehta konnuseita.²⁶

Mainitud kassused püsissid ka järgnevatel aastatel, 1956. aastal märgitakse olusorra paranemist. Üliõpeli sisseastujate base on tõusnud ja nõrastes eluiste aastatiga on nähtunud näjalangevus, viito esimeselt, teiselt ja kolmandalt kursuselt.²⁷

1957. aastal avaldase TRÜ juures ettevalmistusnõuused vastavaalt NSV Liidu kõrgema- ja Keskerihariduse Ministeeriumi käskkirjale.²⁸ Vastavate kursuste aramine nõuabdas turduvalt lavendada üliõpeli astuda

²⁵ TRÜ arhiiv, nim. 1, s. ü. 70, 1948/49. õppaasta aruanne, l. 4.

²⁷ TRÜ arhiiv, nim. 1, s. ü. 250, 1955/56. õppaasta aruanne, l. 12.

²⁸ Вучмаря мурога, т. I, Москва, 1965, л. 71.

seerijate kontingenti.

1959. aastal võeti kasutusse uued õppeplaanid, mille ülesandeks oli praktika ja teooria tihedam seostamine õpeteies. Oastowseadus, kooli ja elu sidemete tugevdamisest ning haridussüsteemi edasiarendamisest NSV Liidus" võeti vastu 24. detsembril 1959. aastal NSV Liidu Ülemnõukogu poolt.²⁹

Ostavalt NSV Liidu kõrgema Hariduse Ministeeriumi jehenditele võeti uued õppeplaanid kasutusse esimestel kursustel. Nendele üldõpilastele, kes ei omanud varemalt kaheastast tööstajari, nähti ette õpetöö õhtuses vormis. Päeval näidi linna ettevõtetes tööl ja õhtul loengutel. Näiteks õigusteaduskonnas, kus uus õppeplaan alusel tuli vastu võtta ainult tööstajariaga noori, saadeti seda mitteomanud esimese kursuse üldõpilased üheks aastaks tööstustööle ja õpetöö viidi läbi neli korda nädalas à 4 tundi. Nendele, kes omasid nõutavat tööstajari, viidi läbi täiendavaid õppusi kullas ja rakendati tööle üldiselt kätivedrites.³⁰

Alue töökorralduse tulemusel nähtes õpi-

²⁹ Временная инструкция, т. I, Москва, 1965, л. 5.

³⁰ ИРЛ архив, ин. 1, л. н. 376, 1959/60. õppuaasta aruanne, l. 14, 15.

peetöös ettenähtud aeg. Kuudas see ennast
õigustas, on süübar. Teadusnendade aruan-
netis märgitakse, et üliõpplased tulid süiski
oma ülesannetega kõne, kuigi esimes kassusi
just õppeööös ette nähtud aja planeerimisega.
Õppijendude tööplaanid olid allustatud päras-
ti ja õhtusti loengute tõtta. Üliõpplastelt eeldas
see viite prognoos ühesisemat tööd. Suureus akas
oli üliõpplaste rekaproodi paljundatav õppeir-
jandus, mille tinaaz aastast aastalt kassas.³¹

Endisele õppetöö korraldusele muudeti
kaas üle 1963. aastal.

1960. aastal arutati NSV Liidu kõrgema-
ja kesk-eriharulduse Ministeeriumi poolt teisi-
must matemaatikaalaste spetsialistide ette-
valmistamise parandamisest kõrgemates kooli-
des.³² Pärasorda oli tõusnud ka füüsika
ettevalmistamise parandamine, kuna kümne
aastate jooksul füüsika oli läbi teinud suure
arengu. Füüsika muutumine teoreetilises
aluselis kassaja tehnik ja majandusprob-
lemide lahendamisel, tõngib ka temaga tege-
lemise intensiivimist.³³

Matemaatika, füüsika ja naabertia-

³¹ JRU arhiiv, nim. 1, s. n. 376, 1959/60. õppeaasta aruanne, l. 15.

³² Buemara muora, T. I, Moskva, 1965, l. 118.

³³ Suabanas, l. 120.

duste areng mis peabgi mitte katudrite moodustamiseni ja senise matemaatika-loodusteaduskonna jagunemiseni füüsika-matemaatika- ja loodogia-geograafiakaduskonnas.³⁴

Pidev teaduse areng ja keemia erand-selt suur tähtsus meie rahvamajanduses nõudis kõrgemate koolide keemiateaduskondade töö parandamist ja katudrite materiaal-tehnilise baasi suurendamist.³⁵

1967. aastal saigi ühesimeks teaduskonnas füüsika-keemiateaduskond. Alates 1. septembrist 1967. aastast arati füüsika-keemiateaduskond 6 katudri ja 9 allasutusega ning matemaatika-teaduskond 5 katudri ja ühe allasutusega.³⁶

1954. aastal loodi taas majandusteadlasi ettevalmistama Tartu Riiklikus Ülikoolis (muni 1968. aastani Õigusteaduskonna koosseisus). Aastatel 1945-1954. valmistati majandusteadlasi ette Tallinna Politehnilise Instituudi juures.³⁷ Majandusteaduskonna kuuluvast ülikooli juurde põhjendati majandusteaduslike õppiametuste humanitaarse kallaku-

³⁴ TRÜ Matemaatika-teaduskond, Tartu, 1972, lk. 9.

³⁵ Baccara murara, T. I, Moskva, 1965, lk. 110.

³⁶ TRÜ arhiv, nim. 1, s. 155, kirjanduslik teaduskondade ja katudrite lahutamise ning nende nimetuste muutmise küsimustes, l. 8, 9.

³⁷ TRÜ Füüsika-keemiateaduskond, Keemia osakond, Tartu, 1972, lk. 5.

ga, mille tõttu nende side ülikoole profiili-
le vastavate teaduskondadega on suurem kui
tehniliste õppeasutuste profiilile vastavate tea-
duskondadega. Viimasel ajal on majandus-
teaduskondade ja üliõpilaste sidet tugevada-
nud matemaatiliste meetodite kasutusele võt-
mine majandusteaduses ning üliõpilaste mate-
maatika laiem profiil vastab enam majan-
dusteaduse matemaatilistele meetoditele, kui
tehniliste õppeasutuste matemaatika.³⁸

1968. aastal analaase TRÜ Ajaloo-keele-
teaduskonna juures psühholoogia ja defento-
loogia osakonnad.³⁹ Alates 1966. aastast tehta-
mittestatsionaarne psühholoogia osakond kõrg-
ma hariduse kaarel.

Psühholoogia statsionaarne osakonna ana-
müst põhjendati töö- ja sotsiaalpsühholoogiale
suure vajadusega rahariigi rahvamajanduses.
Mittestatsionaarne osakond seendab sellist
vajadusest katta raudalt pooli.⁴⁰

Teaduse, sealhulgas arstiteaduse kiire
areng koos sotsiaal-majanduslike olude muu-
tumisega seab uued ülesanded ka kõrgema-

³⁸ TRÜ arhiiv, nim. 1, s. ü. 1-55, Põhjendus Majandusteaduskonna
kuuluvusest TRÜ koosseisu, l. 2.

³⁹ Andmed psühholoogia ja defentoloogia osam. loog. ja psühhol.
ja vopeel. katalüüsit.

⁴⁰ TRÜ arhiiv, nim. 1, s. ü. 1-55, Kirjanduslik psühholoogia osakon-
na asutamise TRÜ juures.

haridusega meditsiini saadi ettevalmistamiseks.

Alates 1967. aastast on kavutud uus õppeplaan, milles on erilist tähelepanu pööratud silvõpplaste praktisele ja inimese tööle. Õpetamisel püütakse rõhku jälgida ettevalmistamisel. Uus põhidokument, millest sõltub ka arstide ettevalmistamise edaspidine parandamine, on 1968. aasta juulis vastuvõetud NSKP KK ja NS Liidu MN määrus, Lõunadest tegevisein edasises parandamises ja meditsiiniteaduse arendamises meie maal, mis näeb ette ulatuslikud ümberkorraldused arstide ettevalmistamisel kõrgemates õppeasutustes.⁴¹

Et spetsialiseeritud arstide andmist parandada, minnakse suureaastalt õppeajalt üle seitmeaastasele. Üldprofiiliga raviarsti ettevalmistamises ettevalmistatud õppeainete omandamiseks planeeritakse viis aastat. Kuueaastal õppeaastal spetsialiseerub silvõpplane institutsioonis või teaduskonnas ühel põhilisel kliinilisel erialal: silmahaigused, kirurgia, silmnägemine ja günekoloogia.

⁴¹ Materjalid arstiteaduskonna dekanaadist.

Tejures ei nähtata spetsialiseerumise võimalust ka teistel kitsamaal erialadel vastavalt vajadusele. Pärast nimeanda kursuse lõpetamist lubatakse riigikomitee edena sooritamise järel üliõpilane rätinatüri, s.t. töötamist mõnes suuremas raviasutuses vastava ala spetsialistide juhendamisel. Internatuur lõpeb erialaeksami sooritamisega. Kui närem suunato tööle üldprofiiliga arsti, siis uue süsteemi järgi saavad noored arstid nä üldise uue ka erialase ettevalmistuse.⁴²

NSV Liidu Tervishoiu Ministeeriumi plaanri kohalt kavandati uue nähariigi rätinatüri 1970. aastast alates.⁴³

Kõrgema uuele ülesandeks on valmistada ette spetsialiste marasistlra-levonlika maadema maatega ja kommunistliku teadlikumusega. Lähtudes sellest ülesandest, on lehitu suur tähtsus tehiseuataaduste õpetamisel, sealhulgas ka teadusliku kommunismi aluste õpetamisel. Vastavalt NSV Liidu Kõrgema ja kesk-erihariduse Ministeeriumi määrusele 27. juunist 1963. aastast

⁴². Materjalid arstiteadusenna dvanoadi.

⁴³ Sealman.

viidi selle kõrgemates koolides teadusliku
kommunismi aluste õpetamine.⁴⁴

TRÜ-s moodustati 1963. aastal
teadusliku kommunismi kateder.⁴⁵

1973. aastaks oli Tartu Riiklises
Üliskoolis kättesaadav teaduskonda 76 ka-
tedriga, nendest kuus üleüldkoolilist kated-
rit [vt. lisa nr. 2].⁴⁶

Üliõpilaste arv on võrreldes 1945. aas-
taga kasvanud peaaegu kolmekordseks.⁴⁷

Üliõpilaste arv Tartu Riiklises Üliskoolis
õppeaasta alguses.

Tabel nr. 2.

1945	1950	1960	1965	1966	1967	1968	1969	1970
2169	3616	5534	6122	6123	6286	6350	6335	6212

Üliõpilaste arvu peale iga 10000
elaniku kohta on Nõukogude Eesti võrre-
ldes peaaegu kolmekordne Nõukogude Liidus.⁴⁸

Üliõpilaste arv iga 10000 elaniku kohta
NSV Liidus ja Eesti NSV-s

Tabel nr. 3.

	ÕPPEAASTA			
	1940/41	1950/51	1960/61	1967/68
NSV L	41	69	111	182
Eesti NSV	45	80	111	174

44 Введение к курсу, т. I, Москва, 1965, л. 99.

45 Andmed TRÜ Teadusliku Kommunismi katedri kohta.

46 TRÜ struktuur ja funktsioonid 1973, Tartu, 1973.

47 TRÜ arhiiv, õppeaastaraamatud, 1945-1970.

48 УЧ ССР, Народное хозяйство СССР в 1967 г., Москва, 1968,
л. 794.

1964. aastal kõi makariigi omavaldada kõrgema hariduse 15 erialal. Kuuekümnendate aastate lõpus kõi arvukalt TRÜ 8-1 teaduskonnas omavaldada 24 põhivõrvala ja üle 40 kitsama spetsialitsuse. Viimastel aastatel loomandusid sellised erialad nagu defektoloogsa, psühholoogia, pedagoogia, ravisehaakultuur, majanduskõbernetus ja juht., mille järele nõudmine oli kasvavud.⁴⁹

Aastatel 1945-1970 on tublisti kasvavud ka TRÜ kaugõppeosakond. 1950. aastal õppis üliõpeli 315 kaugõppijat (s.o. 9,0% üliõpeli üldarvust), 1953. aastal 708 (18,6%), 1960. aastal 2210 (42,9%), 1964. aastal 2800 (43%)⁵⁰ ja 1970. aastal 33,0%⁵¹.

Esialgu toimus spetsialistide elluvalmistamine kaugõppe tel üliõpeli kõige traditsioonipärasematel erialadel, kusjuures kasvavud langes ajalo-keelteaduskonna erialadele.

1954. aastal avati kasvavud ka üliõpeli majandusteaduskonna rahanduse ja krediidil

⁴⁹ E. Schmidt, Kõrgema hariduse areng Nõukogude Eestis, TRÜ, 1971, lk. 143.

⁵⁰ Tänav üliõpeli -kõrre kommunistlikute ja, TRÜ, 1964, lk. 75.

⁵¹ H. Haamer, Ümard sojandit kaugõpet, "Tartu Riialia üliõpeli", nr. 31, 30. x 1970.

ning kaubandusökonoomia erialadele. 1955. aastal avati ülikooli kaugõppe sehaakultuuriosakond. 1958. aastal organiseeriti TRÜ Kaugõppe Pedagoogiline Instituut, mille nãti nãstu õpetajate Instituudi lõpetanud pedagoogina ala töötajaid. 1960. aastal liidreeriti Üliõudulise Kaugõppe Rahanduse- (Majanduse Instituudi Tallinna konsultatsioonipunkt ning kaugõppijad loodi üle TRÜ kaugõppeosakonna koosseisu. Samal ajal jãtkus ülikooli enda baasil uute erialade avamine kaugõppeosakonnas. Siitmul erialal, kus spetsialistide ettevalmistamine kaugõppe tul oli ootunud nõudefentinses (stomatoloogia, farmaatsia, kooloogia, matemaatika, raamaturogundes ja bibliograafia, Kaugõppe Ped. Inst.), õpetlaste vastuvõttu lõpetati.⁵²

1970. aastal valmistati spetsialiste ette 5 teaduskonnas (ajalo-keelit, õigust., majandusteaduskond, kehaakultuurit, bioloogia-geograafiat) 15 erialal.⁵³

*

*

*

⁵² E. Schmidt, lk. 266.

⁵³ "Tartu Riiklik Ülikool", nr. 92, 6. x 1970.

Sõjajärgseil aastail on Tartu Riiklik Üliool kujunenud üheks suuremaks õppe- ja teadusliku töö keskuseks Eesti NSR-s. Lasteast aastane on kasvanud üliõpilaste arv. Siinjuures tuleb ära märkida, et 1946. aastal eraldati osa üliõpeli kaasidest ja moodustati Eesti NSR Teaduste Akadeemia rajamiseks ja 1951. aastal asutati üliõpeli kolme teaduskonna (põllumajandus-, mehaanika- ja loomaarstiteaduskonna) baasil Eesti Põllumajanduse Akadeemia.⁵⁴

Nõukogude perioodil on loodud soodsad tingimused edumaks õpetamiseks, alates 1956. aastast rakastati kõni üliõpilased õppemaksust,⁵⁵ edumalt õppinud noored saavad stipendiumi.

Õppetöö kõrval on üliõpilastele võimalus eia mõtta teaduslikust tööst. Üliõpilaste teadusliku töö organiseerijaks on Üliõpilaste Teadusliku Ühingu (ÜTÜ), mis loodi 1948. aastal.⁵⁶ 1969. a. tegutses JRU ÜTÜ 73 ringis 1654 üliõpilast. Paljud eadistest üliõpeli ÜTÜ liikmetest on saanud juba teaduste doktorideks ja professoriteks, nägu jurist O. Kelder, geoloog

⁵⁴ L. Eringson, "Stoogre aring", "Tartu Riiklik Üliool", nr. 24, 15. VII 1960.

⁵⁵ Buelmaa urasa, T. II, Meekka, 1965, lk. 148.

⁵⁶ JRU arhiiv, nim. 1, sü. 69, JRU õpetatud Nõukogu noorle-kute protokollid 1948, lk. 213.

perioodil on elibatud kuus uut ühis-
elanuit.

Õppe- ja teadustöö töö nõrual on
üloõprlastel laiad nõimalused kunstilise
isetegevuse ja spordiga tegelemises.

Esimestel aastatel kuulus Tartu
Kõrgkool Eesti NSV Haridus-
ministrakooni süsteemis, 1946.-1959.
aastal aga NSV Liidu Kõrgema Har-
duse Ministrakooni alluusse.

Liidunõukorjate õiguste laevada-
mise eesmärgel vastavalt "NSV Liidu Nõu-
kõrjate Nõukogu 17. juuni 1959. aasta
otsusega" anti üliõpeli kõrgem pektõmine
üle Eesti NSV Ministrakõrjate Kõrge-
ma ja keserõharõduse Komõkõle.

II peatükk

TRÜ osa rahvamajanduse ja hariduse arendamisel spetsiaalivõttega.

Üheksas viie aasta plaan kuju-
neb olulises etapis röörguude ühiskonna
edasilükkumisel kommunismile. Selle plaani ellu-
viimise pole võimalik ilma teaduse ja tehnika
progressi suurendamiseta ja järjekindla töö-
tajate haridustaseme ja kvalifikatsiooni tõst-
miseta.¹

Viimastel aastatel on haritlaste arv
kiiresti kasvanud, ületades karsutempolt kõiki
teisi sotsiaalseid grappe. Tänu sellele parti po-
litikast on see saaduspärane protsess.²

Ühikoolilisel üliõpilaste korraldusel
19. oktoobril 1971. aastal peetud kõnes ütles

¹ N.S.K.P. XXIV kongressi materjal, Jhm., 1973, lk. 263.

² Sealsamas, lk. 54.

L. Brežnev, et nõuagude nõimise aastail loodud süstema korralditi ettevalmistamiseks rahuldab põhelielt meie maa nõudeid ja tagab kvalifitseeritud spetsialistid materiasse tootmise ja nõimise ette nõigile aladele.³

Ajaveheminul 1945-1970 on Tartu Riikliku Üliõpeli lõpetanud 13.453 kõrgema haridusega spetsialiste. Nendest statistikaarves arvestas 10.351 üliõpilasit ja mittestatistikaarves arvestas 3102 üliõpilasit. Ajutiselt üliõpeli juures tegutsesid kõrgõppe Pedagoogilise Instituudi kaudu on saanud kõrgema hariduse 480 õpetajat.⁴

TRÜ teaduskondade lõpetajate arv aastatel 1945-1970.⁵

Tabel nr. 4.

1. Ajalo-keeltaduskond	3.189
2. Arstiteaduskond	3.864
3. Matemaatika-teadusk.	2.654
4. Füüsika-keemia-teadusk.	
5. Bioloogia-geograafia-teadusk.	
6. Matemaatika-loodusteadusk.	
7. Õigusteaduskond	1.285
8. Majandusteaduskond	1.123

³ L. Brežnev, Öppida, töötada ja nõidida korraldust, Jln., 1971, lk. 5.

⁴ TRÜ arhiiv, Diplomite registreerimise raamatud.

⁵ Sealamas.

9. Kehakultuuriteaduskond	797
10. Deteviraariateaduskond	111
11. Põllumajandusteaduskond	302
12. Mobsandusteaduskond	128
Kokku	13.453

Võrreldes nõukogude perioodi lõpetajate arve sodaliku perioodi peale sama ajaaheniuga, näeme, et nõukogude võimu aastail on TRÜ lõpetajate arv kasvanud kaheordseks.

Aastail 1919-1939 lõpetas Tartu ülikooli 5751 isikut. Selleaegse ülikooli teaduskondade lõpetajate arvest annab ülemaati alljärgnev tabel.⁶

Tabel nr. 5.

1. Alusteaduskond	241
2. Õigusteaduskond	1618
3. Majandusteaduskond	816
4. Kunstiteaduskond	798
5. Filosoofiateaduskond	756
6. Matemaatika-Loadusteaduskond	538
7. Loomaarstiteaduskond	219
8. Põllumajandusteaduskond	313

⁶ "Eesti Statistika", nr. 5, 1939, lk. 230-231.

Kedauline distrikuri perveedil seulus kõrgema haridusega spetsialistide ettevalmistamisel juriidilisele ja majandusteadlastele, üsna rohkesti valmistati ette ka arste. Töödud andmed näitavad farti, et kõrgema hariduse omandamine oli keeratud, kedaulus ligi kõia sellas, et üldkoolis saavud õppida ainult jätkamaate masude kondajad.⁷

Tõojajärgseel aastatel on TRÜ ühers suurimas teaduskonnas kujunenud arstiteaduskond, seda ka lõpetajate arvu poolst. Ajanahemikul 1945-1970 on arste kute omandanud 3864 meest, neudest farmatsute 618, arsti-stomatolooge 479 ja spordiarste 45.⁸

TRÜ arstiteaduskonna lõpetajate arv.⁹

Tabel nr. 6.

Aasta	Ravi- osk.	Spordimed. osk.	Stomato- loogia osk.	Farmaceut- sita osk.	Kokku
1945	10		—	10	20
1946	31		6	18	55
1947	15		3	21	39
1948	27		15	42	84
1949	27		36	65	128

⁷ E. Schmidt, Kõrgema hariduse areng Nõukogude Eestis, Jla, 1971, lk. 184.

⁸ Andmed TRÜ Arstiteaduskonna demograafist.

⁹ Tealnamas.

<i>Aasta</i>	<i>Ravi osk.</i>	<i>Sporidome- dits. osk.</i>	<i>Stomato- loogia osk.</i>	<i>Farmaat- sa osk.</i>	<i>Kokku</i>
1950	65		35	37	137
1951	123		24	22	169
1952	131		20	19	170
1953	122		-	-	122
1954	110		11	18	139
1955	83		20	19	122
1956	86		-	25	111
1957	92		26	20	138
1958	139		-	35	174
1959	145		20	23	188
1960	136		24	21	181
1961	132		14	21	167
1962	147		27	26	200
1963	158		26	23	207
1964	157		21	24	202
1965	174		22	27	223
1966	163		19	21	203
1967	102	8	29	17	156
1968	117	11	34	25	187
1969	125	9	27	21	182
1970	105	17	20	18	160

Kuni 1949. aastani püsis lõpetajate arv alla saja. Pärast seda on märgata kasutendentsi, kusjuures kõige rohkem oli lõpetajaid (223) 1965. aastal. Keskmise lõpetajate arv arstiteaduskonnas on umbes 150 nimest aastas.

TRÜ Arstiteaduskond on olnud sõjajärgsel perioodil Eesti NSV Tervishoiu Ministeriumi varustajaks kõrgema haridusega meditsiiniböötajatega.

Kui ajaahemõnol 1945-1949 oli lõpetajate arv väike, püseses suhteliselt mõnevõrra aastas, oli Tervishoiu Ministeriumil suuri raskeid raskade arstide täitmiseega. 1960. aastaks aga olid juba mitu rahariigi naugemad rajoonid, nagu saared, saanuti tööstusrajoonid jaauga roge ulatuses komplekteeritud raskana meditsiinisaadriga.¹⁰

Eesti NSV Tervishoiu Ministeriumi süsteemi suunatud moodustanud teadusmanna lõpetajate roguarvust üldse 92%. Eesti NSV SSV kõrgema ja kesurihariduse Ministeriumi alluures, enamuses TRÜ juurde,

¹⁰ K. Luukberg, TRÜ Arstiteaduskonna tegevus ajaahemõnol 1940-60, "Nõuogude Tervikoid", nr. 3, 1960, lk. 12.

on keskmiselt kõneselena ajandehemise
joonul jäänud 3,5% lõpetanustest.¹¹

Kui loetleda kõiki ministereid
ja keskaastu, mille arstiteaduskonna lõ-
petanuid on suunatud, saame üle nelja-
sümne erineva riigist. Poole näitas neu-
dest mõned, nagu Eesti NSV Sotsiaalvõrd-
luste Ministerium (21 lõpetanut suunatud),
NSV Liidu Meditsiini Akadeemia (2), NSV Li-
idu Ametühingute Keskvalitsus,
NSV Liidu Tööde Ministerium, NSV Liidu Tsi-
niileanumuse Ministerium jt.¹²

Peale Eesti NSV on arstiteaduskonna
õrgena haridusega meditsiinitöötajaid ette
valmistatud ka teiste Liidusaabariide riik-
ides, millest on suunatud lõpetajaid Balge-
ri NSV, Moldova NSV, Tšexoslovakkia NSV, Sakha-
lia NSV, Ukraina NSV, Läti NSV, Leedu NSV,
Usbeki NSV Kasahhi NSV ja Venemaal NFSV Tse-
riinide Ministeriumide riigistesse.¹³

*

*

*

¹¹ TRÜ arhiiv, Lõpetanute kohtadele suunamise
protokollid (1948-1970).

¹² Saalsamas.

¹³ Saalsamas.

Kõrgema haridusega spetsialistide ettevalmistamisel kuulub tänapäeval tähtis roll ka õpetajatele. Juba V. I. Lenin ütles: „Õpetajate armee peab saadma endale hiiglasuured ülesanded haridustöö alal ja peab esialt saama sotsialistliku haridustööga murens armee.“¹⁴

Tartu Riiklik Ülikool on suurim õppeasutus Eesti NSV-s, kus valmistatakse ette kõrgema haridusega õpetajaid. Teoses üldmõttega üldisele keskkaridusele, kasvab aulgi vajadus pedagoogilise saadri järel.

Pedagoogilist ettevalmistust saavad üldõppelaud praegu kuuks, 1970. aastal viies teaduskonnas: ajaloo-keelt., matemaatika-, füüsika-keemia-, bioloogia-geograafiat. ja kultuuriteaduskonnas.

Ajaloo-keelteaduskonnas on ajavahemikul 1952-1970 seenuatud 1866-st riigieksamitele lekatud statsionaarset üldõppelant 1092 Eesti NSV Haridusministeeriumi käsu- tuse, mis moodustab üldarvust 58%. Nõudmine kõrgema haridusega õpetajate

¹⁴ V. I. Lenin, Teosed, 27. rd., la. 410.

järele on aga melgi suurem, kui ilinool
seda täiba suudab. Lastatal 1952-1970
jäi Haridusministeeriumi nõudmine ajaleo-
kehtadusmanna oras umbes 1/4 võrra lätmata.¹⁵

Lõpetajate arvu ja erialade kohta an-
nab aastatal 1945-1970 ülevaate alljärg-
nev tabel.¹⁶

Tabel nr. 7.

Aasta	Ajaleo- ge	Atheo- loogia	Sõno- graafia	Kunsti- ajalugu	Raamat- registrats. alldoos.	Sõnora- kõigend.	Sõnora- kehta- praktik.	Põne r. kehta- alldoos.	Õiguse r. kehta- alldoos.	Sõnora r. kehta- alldoos.	Praktika- alldoos.	Klambri- kehta- alldoos.	Alldoos eralad	Kokku
1945														9
1946														20
1947														4
1948		1		2		16								19
1949	1		1	6		10	31	1	16	20				68
1950	9	1	2	2			10	2	15	4				45
1951	21	1		9		38	6	10	27	12	5	4		133
1952	17			5		11	15	4	1		3		1	104*
1953	23		2			21	23	15	13	8	4	2		111
1954	18					25	16	13	7		1	1		81
1955	39			9		32	15	23		1	2			121
1956	30	1	4	1		33	18	54	2	2	1			149
1957	26			3		53		39	6	2	1			130
1958	42			1		53		32	1	1				130
1959	42				24	49		53		5				173
1960	51			6	34	39		29	4					163
1961	27	1			13	21		27	11	7				107

¹⁵ JRU arhiiv, Lõpetajate kehtadale suunamine proto-
kollod (1952-1970).

¹⁶ JRU arhiiv, Diplonote registratsiooni raamatud.

* Arvestatud on ka 47 proleogi, millele määratud eriala pole
määratud.

1962	32	1	3	2	13	50	30	21	7	3			162	
1963	29	1		2	8	54	30	18	10	1			153	
1964	40		3		3	50	23	19	11	1	$\frac{1}{8}$		151	
1965	47		1	4	6	51	35	21	7	1			173	
1966	42	1	1	1	22	46	21	39	15			4	192	
1967	38		1	2	32	54	40	30	20	8			225	
1968	42	1			1	59	27	37	17			1	185	
1969	31	1	1	3		29	32	27	26	6		2	158	
1970	51	1		4		49	41	38	18	1	$\frac{15}{20}$ 15üh- holog		223	
	698	11	22	62	156	843	134	581	353	175	38	20	8	3.189

Ühikünnundate aastate algusest alates on lõputajate arv ajaleo-reektaduskonnas pidevalt püsinud üle saja. Keskmiselt lõputajate arv on saame umbes 12,5 nimest aastas. 3.189-st ajaleo-reektaduskonna lõputanust on saanud kõrgema hariduse kandidaate teel 1067 nimest. Kandidaate Pedagoogilise Instituudi kandidaadi üliõpilise diplomi saad 125 ajaleolast, 42 vene keele ja kirjanduse filoloogid ja 120 eesti keele ja kirjanduse filoloogid, kokku 287 nimest.

Ajaleolasi on selle perioodi jooksul lõpetanud 793 ja filologeid 2396.

Perioodi lõpus töötas nähtavalt üld-

hariduslikes koolides (n.a. kaugõppe- ja õhtukesk-
koolid) 1153 ajaloo-keelekandusmõnna lõpetanud
õpetajat (sõjajärgsel perioodil lõpetanud), kaug-
õppe Pedagoogiline Instituudi lõpetanuteist töö-
tab 53 inimest õpetajana.¹⁸

Võrreldes lõpetanute arvuga töötab nen-
dest õpetajana umbes ühe kolmanda, 359 eesti keele ja kirjanduse, 279 ajaloo,
247 vene keele, 173 inglise keele ja 95 saksa
keele õpetajat. Mitmed neudest on edutatud
juhtivatele kohtadele. Ajaloostest on direk-
tooreid 35 ja dirigentideametlajaid 22, filosoof-
gideist vastavalt 13 ja 19.¹⁹

Kui palju töötab maaarvigi rajoonides ja
nõukogualluvusega linnade õppekandus-
likes koolides (n.a. õhtu- ja kaugõppekesk-^{JRU}koolid) ajaloo-
keelekandusmõnna lõpetanuid, näitab alljärgnev ta-
bel.²⁰

Rajoon või linn	Tabel nr. 8.					
	Eesti keel ja kirjandus	Ajaloo- õpe	Vene keel	Inglise keel	Saksa keel	Kokku
Tallinn	29	34	33	32	10	138
Tartu	41	28	29	33	11	142
Tartu raj.	33	20	23	4	10	93
Ranune raj.	31	23	10	11	3	78
Viljandi raj.	26	14	15	12	8	75
Jõgeva raj.	26	13	19	9	5	72

¹⁸ Andmed saadud EASV Haridusministeeriumi koostöös-
koostööst.

²⁰ Saalsamas.

Rajoon või linn	Eesti k. kirjandus	Ajaloo- keele	Uusi keel	Inglise keel	Saksa keel	Kokku
Võru raj.	18	15	12	7	9	61
Narva raj.	18	19	12	9	3	61
Põlva raj.	23	11	13	6	6	59
Paide raj.	16	15	11	5	5	52
Valga raj.	16	15	7	5	5	48
Pärnu	14	13	6	12	2	47
Pärnu raj.	11	13	14	7	2	47
Rapla raj.	14	11	6	4	6	41
Koogisepa raj.	11	12	9	5	3	40
Kehla-Järve	10	6	6	6	2	30
Saapsalu raj.	9	4	6	1	3	23
Kehla-Järve raj.	5	4	8	1	-	18
Kiiumaa	4	7	3	1	1	16
Narva	4	2	5	-	1	12
Kokku	359	279	247	173	95	1153

Peale Eesti NSV Haridusministeeriumi korralduse TRÜ ajaloo-keelteaduskond (alates 1973/74. õ-a. ajaloo- ja Filoloogiateaduskond) kaadriga paljud teised osakonnad. Viimaste arv muutub iga aastaga, keskmiselt saame sõjavärgsetel aastatel üle neljakuümne erineva nomenklatüüri.²¹

²¹ TRÜ arhiiv, Lõputamata rehtadile seuaamine protokollid (1948-1970).

Pähtsamad reudest oleas Eesti NSV Teadus-
te Akadeemia, nende ajavahemikul 1948 -
- 1970 on seuaatud 51 spetsvalisto, Eesti
NSV Kultuuriministerium - 139 spetsvalist.
Suunamisprotsollides on esindatud suamus
mie raharüige ajalehtede toimetest, täht-
samad arhiivid, Eesti Televisiooni ja Raa-
duskomitee, Eesti NSV Leonid Brežnevi Nõuogu,
Eesti Välismaaga Kultuuri sidemeti Ühing,
Eesti NSV LSN Riiklik Kujastuskomitee, Eesti
NSV Teadusliku Tehnilise Informatsiooni ja
Propaganda Instituut, kirjastused, partii-
ja nomenklatuuriteed ning mitmed lused
asutused. Eesti NSV LSN Kõrgema ja kes-
-erihariduse Ministeriumi allusime on
aastal 1952 - 1970 seuaatud 53 spets-
-valisto.²²

Väljaspool raharüime on lüüsnud
nähesel arvel nene keele ja soome-ugri-
-keelte filoloogid, nagu Oene NFSV, Karijala
A.N.S.V., Uuraliaa ja Ustkeri NSV Teadusmi-
-nisteriumite raamatus.²³

*

*

*

²² Lõputamite nehtadele suunamise protokollid (1948-1970).

²³ Sealhomas.

Humanitaarteaduste kõrval moodu-
 banad teise suure rühma täppisteadused ja
 loodusteadustele kallanuga alad, mis valmis-
 tabakse ette ka pedagoogilist kaadrit rõnuk-
 teiste erialadega.

Aastatel 1945-1970 on matemaati-
 ka-loodus-, füüsika-matemaatika, füüsika-
 keemia-, matemaatika- ja bioloogia-geog-
 raafiasteadusenaas saanud ettevalmistuse
 2654 kõrgema haridusega spetsialisti.

Kui palju ja mitmesugustel erialadel on
 reedel aastatel lõpetajaid olnud, näeme
 järgnevalt tabelist.²⁴

Tabel nr. 9.

Aasta	matema- atika	füüsika- matema- atika	füüsika	geofüü- sika	antropoo- omia	keemia	taimefü- sioloogia	zoologia	botanika	loomade ja geneti- ka	geograafia	geoloogia	Kokku
1945	13												13
1946	5												5
1947	1												1
1948	1												1
1949	5							1	3				9
1950	2	1	2		9			15	9		4	8	50
1951	5	2	6	2			2	8	3		6	1	35

²⁴ JRU arhiv, Diplomote registreeromise kaamadud.

Vuosi	matematiikka	muinais- tiede	filosofia	geografia	astronomia	keemia	taiteiden historia	Zoologia	botanikka	eläin- tiede	geografia	geologia	Kokku
1952	6	1	8	2	1	12	3	5	9	-	12	14	73
1953	8	1	9	1	-	14	3	7	8	-	8	13	72
1954	8	8	4	5	-	18	6	13	6	-	23		91
1955	15		6	6	-	23	6	5	8	5	16	12	102
1956	12		9	7	-	19	7	8	4	5	35	19	125
1957	8	8	18	10	-	17	5	12	11	5	31	25	150
1958	24	-	35	2	-	23	4	6	8	4	35	23	164
1959	34	-	42	-	2	17	5	6	12	2	28	25	173
1960	32	-	50	-	4	18	8	5	9	1	20	1	148
1961	27	-	48	-	-	22	2	6	4	1	21	-	131
1962	24	-	35	-	6	16	7	8	5	-	14	-	115
1963	22	2	42	-	5	14	6	9	4	-	15	6	125
1964	23	4	24	-	5	12	9	3	7	-	15	4	106
1965	26	-	27	-	-	25	1	3	7	-	15	7	111
1966	37	1	26	-	-	18	-		26	-	15	5	128
1967	40	-	25	7	-	28	-	7	17	2	23	3	146
1968	36	2	41	-	-	16	7 ²	2	19	3	24	4	149
1969	48	1	48	-	-	28	-	26	-	8	26	-	185
1970	54	2	61	-	-	35	-	-	37	10	27	20	246
Kokku	516	33	566	36	32	375	76	155	216	46	413	190	2654

Aastatel 1949-1970 on Eesti NSV Haridusministeeriumi raamtuse seenuatud 286 matemaatikut, 239 füüsikut, 54 keemikut 155 geograafi ja 175 bioloogit, kogu 909 inimest. Suunatute roquarust (2513) moodustab see 35,7%.²⁵

Naadeldava perveedi järel töötas õpetajana üldse 630 matemaatikut, füüsikut, keemikut, geograafi ja bioloogit, umbes kaas kolmandiku, ülejäänud inimesed on mitmesugustel põhjustel töölehta raketanud.

Üldhariduslikes koolides (n.a. õhtu- ja raug-õppeasutused) töötanud TRÜ lõpetanud õpetajad.²⁶

Tabel nr. 10.

Rajoon või linn	Matemaatika	Keemia	Füüsika	Geograafia	Bioloogia
Tallinn	12	5	18	11	5
Partu	24	9	20	15	10
Pärnu	5	2	2	6	4
Pärnu raj.	11	2	1	6	4
Glaapsalu raj.	1	-	7	1	2
Hiiumaa	2	-	1	2	2
Kõrgissaaraj. raj.	8	1	1	5	2
Harju raj.	9	2	4	10	5
Lapla raj.	8	5	2	2	4

²⁵ TRÜ arhiiv, lõpetanute teeleseunamine protokolled (1949-1970)

²⁶ Andmed saadud ENSV Haridusministeeriumi kaadriarvannast.

Rakvere raj.	14	3	7	11	7
Paide raj.	14	3	3	8	4
Jõgeva raj.	16	5	6	10	8
Põlva raj.	12	1	4	11	7
Tartu raj.	20	3	10	11	11
Võru raj.	10	7	4	12	6
Viljandi raj.	13	4	6	11	4
Valga raj.	7	5	6	9	5
Kohtla-Järve raj.	6	2	3	3	2
Kohtla-Järve	7	1	13	3	3
Narva	1	1	3	-	2
	201	61	121	147	100

Kõige rohkem on suunatud jäänud tööle geograafe (155-st 147), siis füüsikuid (239-st 121) ja matemaatikuid (286-st 201). Bioloogia õpetajatest on umbes 58% muutnud oma töökohta. Pluutar on märkida, et keemiaõpetajate arv on kasvanud (54-elt 61-le) võrreldes suunatud aruga.

Pedagoogide võrral valmistavad nõuandjad teadusnõuandjad või spetsialiste väga mitmesugustele rahvamajanduskarudele, tea-

duslikele ja uurimisasetustele.

Ajanahemisel 1952-1970 on seenu-
tud NSV Liidu Kõrgema Hariduse Ministe-
riumi ja Eesti NSV Kõrgema ja kesk-rihavi-
duse Ministeriumi alluvusse 101 matemaatikut,
84 füüsikut, 59 keemikut, 16 geograafi, 38 bio-
loogi ja 2 geoloogit. Eesti NSV Teaduste Aka-
demiasse on seenuatud 6 matemaatikut, 122
füüsikut, 58 keemikut, 13 geograafi, 71 bioloogit,
15 geoloogit ja 6 astronoomi.²⁷

Bioloogia-geograafiakadussõna lõpe-
tanud on seenuatud peale ülpeelnimetatud
ametkondade veel Eesti NSV Rahvamajanduse
Nõukogu, Eesti NSV Geoloogia ja Maapõue sara-
de Kaitse Valitsuse, Eesti NSV Hüdrometeoro-
loogilise Tööstuse Valitsuse, Autotranspordi ja
Maantude Ministeriumi, NSV Liidu Põllumajau-
dusministeriumi ja paljude teiste alluvusse.²⁸

Matemaatikute, füüsikut ja keemikute pu-
kul võib öelda, et viidatud on peaaegu kõik
rahvamajanduse harud. Näitus Eesti NSV ker-
ge tööstuse Ministerium, Eesti NSV Statistika kes-
valitsus, NSV Liidu Elektrotehnika Tööstuse Mi-

²⁷ TRÜ arhiv, Lõpetanute sehtadile seenuamis proto-
kollod (1952-1970).

²⁸ Sealsamas.

historium, NSV Liidu Masinaehituse Ministeerium, NSV Liidu Toiduainete tööstuse Ministeerium, NSV Liidu Põllumajanduse Ministeerium, Eesti NSV Ehituse Ministeerium, NSV Liidu Sõjätööstuse Ministeerium jt.²⁹

Partei Riikliku Ühiskooli Kehakultuuriteaduskond on meie raharügi spordipedagoogide kaadri peamine seporoda. 1945. aastast kuni 1970. aastani (k.a.) on teaduskonna lõpetanud 497 inimest, nendest 173 kauduõppe tal.³⁰

Õpetajatena töötas kehakultuuriteaduskonna lõpetanute, samuti treeneritena üldharvuskoolides 234 inimest, nendest koolide direktoreid kees.³¹

Ligi pool raharügi spordikaadrist on saanud ettevalmistuse TRÜ Kehakultuuriteaduskonnas, kelle hulgas on võrsumud neli NSV Liidu teenelist treenerit Ewald Kree, Fred Keede, Valter Kalam ja Ilmar Kullam, kolm NSV Liidu teenelist meistersportlast Ilmar Kullam, Heino Lipp ja Maret-Suvi Otsa-Viinjona. Eesti NSV teenelise sporditegelase on kees ja Eesti NSV teenelisi treenerid 13.³²

29 TRÜ arhiv, Lõpetanute kohtadele seunamiskatse protokollid (1952-70)

30 TRÜ arhiv, Diplomite registreerimise kaardid.

31 Andmed saadud ENSV Haridusministeeriumi kaardikonnast.

32 TRÜ Kehakultuuriteaduskond, Tartu, 1972, lk. 40.

TRÜ Mekaanika- ja Tehnika-akadeemia on saanud kõrgema haridusega spetsialistidega peale Eesti NSV Kõrgharidusministeeriumi süsteemi rahvariigi spordiorganisatsioonide ja mitmeid rahvamajanduse harusid, nagu Eesti NSV Põllumajanduse Ministerium, Eesti NSV Lennu- ja Puidu ja Paberitööstuse Valitsus, Eesti NSV Tervishoiu Ministerium, Eesti NSV Teenindusministerium jt.³³

Sees teaduse muutumisega tõhus komponendiks tootlikes jõududes, kasvab järjst vajadus ka kõrgema haridusega majandusteadlaste järele. Praegu töötab Eesti NSV-s kokku kolm majandusteaduskeskust, nendest üks TRÜ-s. Aastal 1960. aastal jaotusid majandusteadlased rõõkliselt Tartu ja Tallinna vahel. Viimase kümne aasta jooksul on toimunud siin oluline röö. Praegu õpib 73% majandusteadusele spetsialiseerumatest noortest Tallinna Polütehnilises Ühiskoolis ja 27% Tartus, nüst TRÜ-s 21% ja EPA-s 6%.³⁴

TRÜ Majandusteaduskeskuse on lõpetanud aastatel 1955-1970 1123 majandusala

³³ TRÜ arhiv, Lõpetanute (tööle) kohtadele suunamise tabelid.

³⁴ Majandusteadus ja rahvamajandus, kaardid 1971/72, Jlk., 1974, lk. 258.

spetsialisti.³⁵ Kõrvaldus Eesti lõpetas kaheksanne aasta jooksul 816 majandusteadlast.³⁶ Majandusteadusena lõpetajate arv on pidevalt kasvanud - 1955. a. oli 30 lõpetajat, 1960. a. 50, 1965. a. 86 ja 1970. aastal juba 106.³⁷

Küllaltki suur vabamaal on majandusteadusenaas koolõppel, lõpetajaid on d- hüd siin rohkem kui statsionaarses osakonnas, aastanalt 570 ja 553 inimest kuutest kümnest aastast jooksul.³⁸

1970. aastal valmistati majandusala spetsialiste ette seitsemel natsional vobalal: rahandus ja krediid, kaubandus, kaubanduse õnnoomia, tööstuskaubandamine, töödunakaubandamine, kaubandusliku raamatupidamine ja veel alama lisandus 1970. a. majanduskõhkerretika.³⁹

Rahanduse ja krediidivõhkaru spetsialistid liianad kaotanud põhliiselt Eesti NSV Rahandusministeeriumi süstemis ja NSV Liidu Riigipanga allasutustes. Kaubandusala te harude lõpetanud on tööle asunud Eesti NSV Kaubandusministeeriumi ja ETKAL-i süstemis.⁴⁰

35 TRÜ arhiiv, Diplomate registreerimise raamatud.

36 "Eesti Statistika", nr. 5, 1939, lk. 230-231.

37 TRÜ arhiiv, Diplomate registreerimise raamatud.

38 Sealamaa.

39 Majandusteadus ja rahvamajandus, Tartu a. mat 1971/72, Jln., 1974, lk. 263.

40 TRÜ arhiiv, Lõpetanute tööksuunamise protokollid.

Alates 1965. aastast majanduskadlast
rajavate asutuste arv kasvab pidevalt. Ma-
temaatiliste planeerimismetodite laialdane ra-
kendamine ja kaasajase arvutustehnika kasu-
tamine tingis ka matemaatilise rullaruga ma-
janduskadlasti ettevalmistamist. Suurepärane
profüliga spetsialistid asusid tööle Eesti NSV
Riiklikus Planeerimis- ja Statistika Kes-
kvalitsuses ja nende allasutustes, Rahvamajaa-
duse nõukogu, ministrite nõukogu jt. kesku-
stest planeerimiseks. Optimaalseid meetodeid
ja kaasajast arvutustehnika valdavaid
planeerijate vajadus suurenes veelgi NSV Liidu
Teaduste Akadeemia Keskinstituudi Eesti NSV
osakonna loomisega, mille automatiseeritud
planeerimis- ja juhtimissüsteemi arendamise-
ga see saavutati.⁴¹

TRÜ Õigusteaduskond on Eesti NSV-s
aines juriste ettevalmistav kõrgem õppeasutus.
Praeguse saavutusi juristide saadri moodus-
tabki põhiliselt sees, nõukogude ühiskondliku lõpu-
taand põlvkond.

1945. - 1970. aastani on TRÜ Õigustea-
duskonda lõpetanud 1285 õigusteadlast.⁴²

⁴¹ TRÜ arhiv, num. 1, s. ü. 1-55, Põhjaline Majanduskaduskonna
kuuluvusest TRÜ koosseisu, l. 19.

⁴² TRÜ arhiv, Diplomide registreerimise raamatud.

Niikatsatsoonaarses orakonaas ou lõpetatud 623 õlvõplast ja statsionaarses 662.⁴³ Kesmine lõpetajate arv püüab alates 1951. aastast kõige lähedal, näitas 1951. aastal lõpetas 49 juristi, 1955. a. 52, 1960. aastal 54, 1965. a. 49 ja 1970. a. 48.⁴⁴

Nõukogude õigustormide ellurakendamisega puutuvad kokku meie kaheksaõigis ametised, ettevõtted ja organisatsioonid, neid suurem osa juristidest töötab nn. juriidilistes ametites, nagu kohtu- ja prokuratuuri organid, advokaatuur, notariaadis, Siseministeriumi ja Riikliku Julgeoleku Komitee organid.

Üldiselt raskendusest ou kõrsunud niikmised ronevad juristid. Eesti NSV justitsministeriumis töötab 29 JRI lõpetanut esotias Eesti NSV justitsministri õigusteaduste kandidaadi Valtter Raudsaluga. Raknaraaktenõuena töötab peale 1945. aastat õigusteadusõnna lõpetanutest 37 nimest, kellest niikmised ou palvainud tubli töö eest kunnelise juristi auhimekuse, nagu Tartu kün-

⁴³ „Tartu Riiklik Üliõud“, nr. 31, 30. X 1970.

⁴⁴ JRI arhiv, Diplomite registreerimise raamatud.

na Rakvaaroktu esimees Y. Adojaan (nal-
 mitud on saandodaadi dimertatsioon), Tallinna
 kalinini raj. Rk esimees E. Kõljano, Lääni raj.
 Rk esimees teaduste-saandodaat P. Mõnna ja
 Viljandi raj. Rk esimees J. Raus.⁴⁵

Vabariigis töötavatest prokuröridest
 on sõfajärgseid TRÜ lõpetanuud 112, neu-
 de hulgas temelisi juuriste on kuus: Eesti
 NSV Vabariigiliku Prokurör K. Kimmel,
 Tallinna Linna prokurör E. Saug, Vabariik-
 liku prokuröri Tasebäitja Reots, Skajura raj.
 prokurör Tõlli, Vabariigiliku Prokuratuuri
 Triaalikohtu osakonna ülem Plutus ja
 Kehtla-järve linnu prokurör Ong.

Õigusteaduse-kandidaadi emal Eesti
 NSV Prokuratuuri organisatsioonliis-metoo-
 dilise töö ja õiguse propanda osakonna ülem
 Gabriel Kazak, kes on tuntud ka nomena
 pälistõmmendaatorina.⁴⁶

Õigusteadusena lõpetanuteist advo-
 kaatidena töötab neikes 110 ja notarite-
 na 18 inimest.⁴⁷

*

*

*

45 ENSV Justitsministeeriumi kaadri osakonnast saadud andmed.

46 ENSV Prokuratuurist saadud andmed.

47 ENSV Justitsministeeriumi kaadri osakonnast saadud andmed.

Naagu näeme, valmistasid TRÜ-s
 ette järjest rohkem eriteadlast areneva rah-
 namajanduse ja kultuuri tarbis. Võrreldes
 1950. aastaga on lõpetajate arv kolmeor-
 distunud.

Eesti NSV oli 1969. aastal üldse arste
 11300, 1940. aastal aga 1056, seega on arst-
 tide arv ligemalt neli korda kasvanud.
 Eesti on Gruusia ja Läti NSV järel arst-
 tide arvult 1ga 10.000 elaniku kohta kol-
 mandal kohal, ületades tublisti Lõuna kesk-
 mise (25,9). Rääkides reudest näibajatest
 on meil põhiliselt teinud sõjajärgse perioo-
 di üliõpilaste kasvatamisega.⁴⁸

Kui kodanlikus Eestis lõpetas üliõpilaste
 Matemaatika-Loodusteadusena 538 inimest,
 siis nüüd on see arv märksõlt suurene-
 nud.⁴⁹ Teinud on paljud need teadusharud,
 mille vajadusi on pidevalt spetsialistide ette-
 valmistamiseks arvestatud.⁵⁰

Peaaegu neljakordselt on kasvanud
 humanitaaralade spetsialistide ettevalmis-
 tamine. Ka mõigil teistel erialadel on lõpe-
 tajate arv võrreldes sõjajärgsete aastatega kasvanud.
 (vt. tabel nr. 11.)⁵⁰

⁴⁸ NSV SKV, Eesti NSV Rahvamajandus, 1969. aastal,
 statistiline aastaraamat, Tln., 1970, lk. 307-308.

⁴⁹ „Eesti Statistika“, nr. 5, 1939, lk. 230-231.

⁵⁰ TRÜ arhiv, Diplomide registreerimise raama-
 lused.

Lõpetajate arv JRM-i-s.

Tabel nr. 11.

Aasta	Ajalugu	Filoloogia	Bioloogia	Geoloogia	Geograafia	Matemaat.	Füüsika	Keemia	Loopikand	Õigustead.	Psüh. suitum	Botanika	Põllum. os.	Meditsiin	Haridusos.	Asust.	Kokku
1945		9				13				10	2	4	15	7		20	80
1946		20				5				7	5	10	19	7		55	128
1947		4				1				5	5	6	20	11		39	91
1948		3	16			1				15	37	12	59	25		84	252
1949		8	60	4		5				36	34	24	109	27		128	435
1950		14	31	24	9	4	3	2		31	30	26	47	7	9	137	373
1951		31	102	13	1	6	7	8		49	21	29	33	44		169	513
1952		22	82	17	14	12	7	10	12	72	18				1	170	437
1953		25	86	18	18	8	9	10	14	64	26					122	395
1954		18	63	25	-	23	16	9	18	56	32					139	399
1955		48	73	24	12	16	15	12	23	30	52	33				122	460
1956		39	110	24	19	35	12	16	19	11	62	38				111	496
1957		29	101	33	25	31	16	28	17	30	85	41				138	574
1958		43	87	22	23	35	24	37	23	26	46	47				174	617
1959		42	131	25	25	28	34	42	17	50	63	31			2	128	678
1960		57	106	23	1	20	32	50	18	50	54	34			4	181	630
1961		28	79	13	-	21	27	48	22	112	82	32				167	631
1962		38	124	20	-	14	24	35	16	98	49	34			6	200	658
1963		32	121	19	6	15	24	42	14	83	37	32			5	207	637
1964		43	108	19	4	15	27	24	12	88	50	39			5	202	636
1965		52	121	11	7	15	26	27	25	86	49	34				223	676
1966		45	147	26	5	15	38	26	18	101	45	31				203	700
1967		44	184	26	3	23	40	26	28	108	70	27				156	732
1968		48	142	26	4	24	38	41	16	74	64	45				187	704
1969		36	122	34	-	26	49	48	28	70	54	49				182	698
1970		56	147	47	20	27	56	61	35	106	48	36				160	819

III peatükk

TRÜ kaasaadmine panus Nõukogu
Eesti teaduse arengusse.

NLRP XXII kongressi poolt vastu võetud partei programmis öeldakse:
„Teaduse kaasaadmine muutub idahooneks
koostöö ja teaduse areng ja selle kaasa-
kutsete rahvamajanduse juurutamine on
meie edaspoolse partei hoolduse eesmärk
objektina.“¹

Eesti NSV-s on teaduse areng toimunud
sõjajärgsel perioodil (teinud) tõhusaid
edusamme. Võrreldes 1940. aastaga,
on valdavalt teaduslike töötajate arv

¹ Nõukogu Liidu Kommunistliku Partei programm,
Jl., 1962, lk. 116.

1969. aastaks kasvanud ligi kahekordse
kahensa korda.² Umbes nelja ja pool
tehat teadusliku töötajat tegutses riiki-
keemii kui seitsmekümnes teadusliku uurimise
asutuses. Töötajate peajalavalt
kahetümnel teadusalal, nagu füüsika-
matemaatika-, keemia-, tehnika-, bioloogia-,
geoloogia-mineraloogia, geograafia,
arsti-, ajaloo-, filosoofia-, psühholoogia-,
majandus-, õigus-, kunst-, pedagoogika-,
psühholoogia- ja teistes teaduse vald-
kondades.³

Nagu me edinevast peatükist jä-
reldada võisime, et Tartu ülikool on
mujunenud sõjajärgsel perioodil raba-
rüügi idees tähtsamas rõõgema haru-
dusega kaadri sponsojans, siis sama
julgelt võib väita tema juhtumal po-
sitiivsele nõukogude este teaduse aren-
damisel.

Püüame järgnevalt anda lähö-
nese ülevaate sellest, millise panuse on
andnud ulpod loetlitud teadusalade
edasiarendamises just sõjajärgse perioo-
di.

² Eesti NSV rahva majandus 1969. aastal, statistiline
aastaraamat, Tln., 1970, lk. 290.

³ Eesti Nõukogude Entsüklopeedia, II kd., Tln., 1970, lk. 110 j.

de üliõpeli kaardid.

*

*

*

Tartu Riikliku Üliõpeli teadus-
 lise-pedagoogilisest kaardist moodenta-
 nad enamuse sõfajärgse üliõpeli kas-
 vandiaad. Järgnev tabel annab ülevaa-
 te, misuguse osa õppejõudude regulaar-
 nult teadusannite moodustavad aastal
 1945. aastal üliõpeli lõpetanud nomened.⁴

Tabel nr. 12.

	Koosvi- sused lõpetu- õppejõud 1. IX 1973.	NISTRU lõpetu- õppejõud 1945. a-t	neist				
			Teadusk- doktooreid	Teadusk- kandid.	Akade- mikeid	Professo- reid	Doktente
Üleüliõpeli- sede katedrid (v.a. sõfanduse k.)	58	47	1	24	1	1	19
Ajaloo teadusk.	33	24	3	13	—	3	10
Arsti teadusk.	153	134	20	73	—	16	46
Biol.-geogr. t.	37	28	3	20	—	3	16
Filoloogiateadk.	109	79	2	24	—	1	15
Füüsika-keemiat.	56	43	3	29	1	3	23
Kehakultuurit.	53	53	1	15	—	1	18
Sõfandust.	37	23	—	3	—	—	2
Matemaatikat.	42	38	3	25	—	3	14
Õigusteadusk.	25	20	2	17	—	2	14
Kokku	621	489	38	243	2	33	177
		77%	7,8%	48%	0,4%	7,7%	36%

⁴ Andmed saadud teadusnomenade dekanatrolist ja
 Tartu Riikliku Üliõpeli struktuuri ja struktuuri koostis 1973,
 J., 1973, lk. 4.
 IRÜ teadusliku laboratooriumis töötab 402, neist 100 on
 lise teadluse, kes valdavad enamasti on lõpetu-
 nud üliõpeli.

Tabel nr. 13. Teaduste doktorite ja kandidaatide arvu muutumise dünaamika a-n 1965-1970.

	Teaduste doktorid.						Teaduste kandidaadid						Kokku kad. ped. tööt.	Omanad tead. eraad. %	Omanad tead. dokt. nr. %
	1965	1966	1967	1968	1969	1970	1965	1966	1967	1968	1969	1970			
Füüs.-matem. teadused	4	4	4	4	5	6	30	33	37	37	38	39	115	37	5
Keemiataadused	-	-	1	1	1	2	7	10	14	16	19	20	64	33	3
Bioloogiateadused	1	1	1	1	3	5	23	26	27	30	29	30	60	53	17
Bot.-mineraloog.t.	-	-	-	1	1	1	4	3	4	3	3	4	6	83	17
Tehnika teadused	-	-	-	-	-	-	1	2	2	2	2	2	12	17	-
Ajaloo teadused	3	4	4	4	4	6	19	19	19	18	16	24	38	76	16
Majandusteadused	-	1	1	2	2	2	11	11	15	16	17	18	44	45	5
Filosoofiateadused	-	1	1	2	2	2	6	5	5	4	7	6	15	40	13
Geograafiataadused	-	-	-	-	-	1	5	5	5	6	6	6	21	29	5
Filoloogiateadused	4	4	4	5	5	7	25	26	27	30	32	40	104	43	7
Õigusteadused	2	2	2	3	5	6	13	14	13	18	17	18	29	83	21
Pedagoogikat.	-	-	-	-	-	-	9	10	13	15	16	24	75	32	-
Psühholoogiatead.	1	1	1	1	1	1	5	5	5	5	5	6	22	32	5
Meditsiiniteadused	12	13	12	14	16	27	53	61	62	67	70	79	157	63	17
Farmatootiad.	1	1	1	-	-	-	3	3	3	3	3	4	10	40	-
Kunstiteadused	1	1	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1	2	50	-
	29	33	33	39	45	66	214	233	251	270	281	321	774	46	9

Andmed saadud TRÜ Teadusliku Kaitse- ja
jalvõlist.

487-st õppijõust on pooltel omandanud teaduste kandidaadi ja 7,8%-l teaduste doktori kraad.

Põhiline õppijõudude kvalifikatsioon on tõstatamine normis on saavutatud aspirantuur. TRÜ-s on aspiranturi lõpetanute arv pidevalt kasvanud, näiteks⁴

1946 - 1950	lõpetas aspiranturi	17 inimest
1951 - 1955	"	56 "
1956 - 1960	"	79 "
1961 - 1965	"	147 "
1966 - 1968	"	118 "

Kõrgema kvalifikatsiooniga teadlaste arv ja kasvutempo ei ole kõrgis teadusharudes ühesugune. Tüüpilised tööhõlde valdkonnad on meditsiin, füüsika-matemaatika, bioloogia, keemia ja ajalooladused. Graduskraadi omandate inimeste arv on viimase aja suurenenud ka õigusteaduses (vt. tabel nr. 13).⁵

Näiteks juu saab kaitsta muetüst-keemil **laienal** ja 70 keitramal erö-alal, mis on samuti üheus näibafaus

⁴ E. Schmidt, Kõrgema teadlaseareng Nõukogude Eesti, TRÜ., 1971, lk. 53.

⁵ Andmed saadud TRÜ teadusliku sekretäri mat- ja loodust.

silindris tehtava teadusliku töö ulatuslikumust.⁶

Viimastel aastatel üldroos teadlased tegevad üheks kolmekümnete teadusliku probleemiga. Mõtnel alal on nägja kujunenud tegevad teaduslikud keskused, kus raskema generatsioonil sõbral on ülis raskunud uus põlvkond noorusid teadlasi. Kevad samal ajal on võltsitud teavitud kerke rida uusi teaduslike seundi, mida arendavad edasi sõjajärgse perioodi kasuandokud.⁷

Ühiskonnateaduste alal on nägja kujunenud 3 põhilist probleemi: teaduse korvide ajalooline areng ja tunnetuse sobivaalne determinatsioon (probleemi uurimisega tegeleb filosoofia kateedri kollektiiv), planeerimise ja ühiskondliku tootmise alused (poliitilise ökonoomia kateeder) ning EK P ajalugu (MKS P ajaloo kateeder).⁸

Ühiskonnateaduste alal nõõb nää-

⁶ E. Schmidt, kõrgema hariduse areng Nõõroogude Eestis, Ilu., 1971, lk. 72.

⁷ Отчет о научно-исследовательской работе Партийного государственного Университета за 1970-1973 г., ИТУ, III, 1970, 1971, 1972, 1973 (Канккõõ).

⁸ Отчет о научно-исследовательской работе Партийного государственного Университета за 1973 год, ИТУ, III, 1973 (Канккõõ), lk. 37-38.

rida keelkannu kujunemisest Eesti
NSV ajaloo üheksa ümber. 1917. aastal
ta revolutsiooniliste küündumiste uurimist
Eestis juhib prof. K. Siilomask, kes
1968. aastal näitab doktoridim-
tatsioonilisel teemal „Tuur Lehtvaldliku
Oulokrikserevolutsioon Eestis“. Tema sulest
on saanud 35 teaduslikku artiklit,
kroonika ja ENSV ajaloo õppemud. Prof.
K. Siilomask on edukaalt ühendanud õpe-
raskustega töö teadusliku uurimistöo-
ga.⁹

Proletariatsi kujunemise teoreetiline
probleemid uurimisel on saanud suure-
andras teadlaseks prof. H. Ligi, kes
koos H. Mooraaga on jälginud ühena-
jalomuselt teooriat ja mõistamist
kujunemist. Oma kandidaadi väitekir-
jas esitas ta selle teoreetilised. Põhjal-
dult on uuritud prof. H. Ligi poolt ka-
estis talupoegade klassiõigustest Liia sõ-
ja algusaastail. Muutunud autori pea-
töös on 1968. aastal saanud monog-

⁹ Andmed TRU NSVLiidu ajaloo osakonnast.

naafia „Talupoegade keermised Eestis
13. sajandist 19. sajandi alguseni.“¹⁰

Eesti ajaloo naaima perioodis ja
ajaloolise demograafia uurimisega te-
gelikult prof. S. Vahtra. Koljueto rsmus
tema sulest põlvajali ajaloolis-demog-
raafilise uurimise „Eestimaa talurah-
mas hingekandudest andmeid (1782-1858)“.

Teadustiaur uurimistöö tulemustega
on unnetud ka nägajad rakarimni.

Ida-Euroopa agraar-ajaloo sümposiumis
seisocant Leningradis võttis osa prof. P. Ligt.

Omaste uurimisohjatis humanitaar-
teaduste valdkonnas on este kirjanduse
ja rahvaleule uurimine, kes juhtimaks
keelteadlaseis naaima generatsiooni kõr-
val on saanud filoloogiadoktor K. Peep.
Kollektiivni töö tulemusena on avaldatud
48 teadusliku töö ja naas monog-
raafiat.¹²

Tartu üliool on põlvenud suure
teadustuse teoses Nõueregude Seidus ja
välismaal soone-ugri keelte uurimise alal.
Siia on naaima generatsiooni (prof. P. Hriisk,

¹⁰ E. Laue, Lennuia etapp Eesti ajalooteaduses, Tlu.,
1970, lk. 143.

¹¹ Pealsamas, lk. 191.

¹² Ошири о науино-ууригователнеси раооте Тартуе-
кото Лоуодареткеинного Уиуеверситетит за 1973 год, III, IV,
III, 1973, (каикити), lk. 39.

prof. H. Kask) ^{kõnral} võrreid mõnede roma-
 naid selle mehi, nagu dots. Ed. Väärso,
 dots. H. Kalmet, A. Kinnap jt. Koostöö
 viisana on avaldatud 42 teadusliku tööd,
 mis seitse näli maal.¹³

Dots. U. Pääsya juhtimisel tegeldakse
 struktuurilise ja statistilise lingvistika
 uurimisega. Uue viisanduse uurimiseks
 on prof. J. Lotmani ümber kogunenud,
 peamiselt noorematest õppejõududest, oma
 koolkond. Dots. P. Tsarso on valinud
 endale uurimisobjektiks uue ja tiste
 rannakohaste ja este kirjanduse va-
 hel valitsevate seoste nägja selgitamiseks.¹⁴

Ei saa ära märkida jätta ka
 J. Pregelit, sellel valitusliku uurimistöö
 teelisele valmis Eesti esimene deato-
 nite ~~te~~ dissertatsioon *Journalistika* alal.¹⁵

Kärsolok etapp, mis olulises ühis-
 andes on miti idhisooluline sehetu sejuen-
 damine, seab ka juuristide ette uued
 ühisanded. Seitsmetiist kümnest õppe-
 jõest koosnev teadusliku kollektiiv sege-

13 *Omim o karymoi-usslobovatimskoi pravome*, lk. 39-40.

14 *Journalistika*, lk. 41.

15 IRÜ teadusliku sekretäri materjalidest.

leb rõnnoegade seadusandluse täpsem-
tamine keermustega. Eesti NSV tsiviil-
koodeksi ümberhendamiseks on võetud
juba 126 ettepanekut. Teine teaduslõ-
pu töö peamised on neurogenese põh-
justi väljaselgitamine ja selle arehood-
mise rahendite uurimine.¹⁶

Õigusteadlaste sõfajärgset ülv-
koeli nasmundimist tuleks viitv emle
tõsta prof. V. Kelderit ja prof. T. Sild-
mäed.

Õelikoeli majandusteadlaste põhklise
tähelepauu on suunatud majandusala-
se töö ning rahanduse ja kredüdi täim-
tamine probleemidele Eesti NSV rahumaj-
anduses.¹⁷ Nüü sõfajärgse generalisooni
majandusteadlastest rõus nometada
H. Metsat, V. Tüürki, Ü. Vanaarmet jt.

Õelikoelise ja ka rahvusvahelise
tunnustuse on Tartu teikool palvonud
loodus- ja täppisteaduste uurimise alal.¹⁸

IKÜ-le rahvusvahelise keeluse
toojas on oland prof. F. Klemeato

¹⁶ Очерки о нейро-генетической работе, лк. 41-42

¹⁷ Tealramas, лк. 42.

¹⁸ Очерки о нейро-генетической работе 1970-73.

peelt rajatud bakke keha ja keem-
nestentsiaalane uurimiskeskus. Selle töö
edukaas edasijooks on füüsika-mate-
maatikateaduste dokktor K.-S. Rebane.
Teema ümber on moodunud uurimis-
grupp, mis koosneb niitistikümnest õpe-
jäest, aspirantidest ja umbes 40-st üli-
õpilasest.¹⁹

Omalt poolt on moodustatud keemise näi-
nida ka aerorõhatsiooni ja elektro-
aerosoolide uurijate grupp. Kollektiiv-
peelt tehtud töö on pärinevad kõrge tun-
nustuse nii üleliidulises kui ka rahvus-
vahelises ulatuses. Aerorõhatsiooni ja
Elektroaerosoolide Laboratorium töötab
dotr. J. Reineti juhtimisel, kes on sellel
alal tunnustatud teadlane. Laborateo-
riumis konstrueeritud aparatuuridest
on saadud 40 autoriteennistust, 26 me-
dalit, diplomid ja 1967. aastal kuu-
lin preemia. Esponeeritud on neid pal-
judes näisüaides ja katsutatase edu-
kalt Nõukogude Liidu kinnokute.²⁰

Viimase niitistikümne aasta jooksul

19 Omim o naryno-uearigobamersuoi padome, lk. 44.

20 Sealiama, lk. 45.

on välja kujunenud orgaaniline keemia
katedri ja selle juurde kuuluna keemi-
lise koostosa ja katalüüsi Laboratoo-
rioni uurimistöo põhiseuad.²¹

1959. aastast alates on uurimis-
töö eestias seismud katedrijuhataja
V. Palu. Teaduslikus probleemias on or-
gaaniliste ühendite reaktiivseisimeelise
uurimine, mille alalt on avaldatud 230 ar-
tiiklit ja 3 monograafiat.²² Orgaaniline ke-
mia katedri ja ronevatud laboratooriumis
peolt antakse välja ühiküdeulist perveedulist
kogumiauu „Orgaaniliste ühendite reaktiiv-
seisimeeliseis“, mida USA-s tõlgitakse inglise
keelde ja antakse välja omaltt ajanis-
jana.²³

JRLi rannandimist, ronevatist keemi-
kutest tuleks rindlaste ronevatada prof.
V. Pasti, kelle juhendamisel töötab Elektro-
keemia Laboratoorium. Oimane on hõd-
nud enda rias juhtpositsiooni sekretärise
ja rannendusloou elektrokeemia alal. Regu-
laarselt ronevaldabane siia ühiküdeulist ula-
tusega ronevrentse.²⁴

Ühiküdeulist matemaatikust juhenda-
vad teaduslike probleemide uurimist

²¹ Tartu Riikliku Ühiküdeulist keemiasaouud 1947-1972,
Tartu, 1972, lk. 85.

²² Oimane o ronevrentse-keemiasaouud, lk. 46.

²³ JRLi Füüsika-keemia teadusouud, keemiasaouud, T., 1972,
lk. 11.

²⁴ Sealsamas.

mitmed nimeaad teadlased, kes on sõfajärgsetel aastatel TRÜ lõpetanud.

Näitus segelub plastsete plaatide ja koorimute teooria näjatöötamise teadusliku probleemiga prof. f. e. u. - matem. doctor U. Lepia. Tema poolt juhendatava uurimisgrupi poolt on avaldatud üle 100 artikli ja peetud ühikõudelist seantulekutel 200 ittemannet. Grupil on sidemed kõigi Nõunegude Lide naitanate kesuste ja Peola PV teadlastega.²⁵

Eesti riikese aruutuskeskuse üüsa-
fajalist 1959. aastal ja selle teadusliku
juhendaja on elaud matemaatõliu sta-
tistiaa ja programmeerimise kateedri ju-
habaja dots. U. kaasia. U. kaasia ja
tema ümber moodunud uurimisgrupp,
muhu kuulub 26 õppejõudu ja üle 50 üü-
õplase, teadusliku töö objekt on suure
antuaalu tähtsusega müe rahvamaj-
janduses. Uuritakse aruutite ja mate-
maatiliste metoodite kasutamise võimalust
rahvamajanduses ja mitmesuguseid

²⁵ Omsim o naysno-ueerigokamunecoid pademe, la. 47.

programmivõimuga seotud probleemid.
 Tunnustatud teadlane arvearvuti-
 matiaa alal on neppurend noor õppe-
 jääd prof. G. Kannon, kes töötab ar-
 vuti matiaa matuuri juhatajana.²⁶

TRÜ Matiaateaduskonna noore-
 ma generatsiooni esindajate hulgas on
 veel mitmeid nimekaid matiaateid,
 nagu dots. E. Järvi, dots. O. Põhio jt.²⁷

Bioloogia- ja geograafiaaluse
 alane problemaatika hõlmab peamiselt
 loodusliku tugevuse ja ressursside uur-
 mise, nende säilitamise ja otstarbekas kas-
 tanise teemad. Tänapäeval on teadus-
 lita-tehnika progross ajastul, on need prob-
 leemid väga teravalt esile kerunud.

Tegelenad sellealase teadustööga
 noored õppejääd dots. H. Liig, dots.

H. Kuum, dots. V. Toher, dots. H. Kain jt.²⁸

Bioloogide poolt leevad käsitel-
 mist mitmeid teinud probleemid. Geolo-
 oia matuuri juhataja prof. H. Kõmuseus
 tegelid paleontoloogia, ajaloolis geoloogia
 ja tein aluspõhja geoloogia uurimisega.²⁹

²⁶ TRÜ Matiaateaduskond, lk. 29.

²⁷ Sealsamas.

²⁸ Omsim o karyno-ueerigo kameerokoi jadome, lk. 48

²⁹ Tartu Riikliku Ülikooli struktuur ja osakused 1973, 5, 1973, lk. 35.

Prof. H. Tran ja prof. N. Mannig on saanud tunnustatud bioloogid.

Geograafilistest probleemidest on lahendamisele seltsilajajaundelise territooriumi-
sete komplekside uurimisega seotud küs-
mused, mille ümber on moodunud nii õpe-
föndid ja 43 üliõpilast.³⁰

Nõuagude Eesti meditsiinistaduse edas-
arendamine on täielikult TRÜ Aristotele-
deuseumist võrretnud arstide-kaadri
nähts. Mitmete teadusliku probleemide
lahendamisele on saadatud vabataht-
raid teadmisi just sõjaajastel aastate
ülekoeli raskustega peeti.

Prof. med.-deator J. Saarna ümber on
kujunenud nõuagude psühhiaatria kool-
kond Eesti. Tema juhendamisel lootab
Psühhofarmakoloogia Laboratoorium.

Tähe koostöö on kujunenud välja mitmete
teiste katudritega. Keskse kuulub probleem-
ga tegelevate gruppis 2 õppeföndid, sealhul-
gas ka prof. S. Alliamets ja 15 üliõpilast.
Uuritakse tervisealase närvi- ja kumms fe-
neoloogiat ja patoloogiat.³¹

Prof. J. Saarna on nii üliõpilaste

³⁰ Omran o karyno-veerogovamenkovoü padome, lu. 199.

³¹ Saarnas, lu. 51.

liselt kui ka rahvusvahelisele saanud
 teadusena, mis järjekind-
 lalt ja põhjalikult on uuritud sotsio-
 freeniat. Tena poolt on avaldatud üle
 170 teadusliku artiklit, millest paljud on
 ilmunud Nõukogude Liidu ja välismaa
 juhtivates ajakirjades. Prof. J. Saarna
 on oma töömuud paljudest välismaal tes-
 nurud reverentsidest ja kongressidest,
 nagu Hispaanias, Inglismaal, Belgias,
 Šveitsis, Soomes, Tšehhoslovakkias. Koljuks
 esindas J. Saarna mitu aastat teadust
 Kanadas.³² Käesoleval aastal avaldas
 J. Saarna NSV Liidu Meditsiiniliste Teadu-
 ti Akademia korrespondentsnaas leia mees.³³

Teaduslike probleemide ringis kuulub
 ka reumatism ja allergia põhjuste ning
 ravi uurimine.³⁴ Juhtivaks teadlaseks
 sellel alal on meenunud prof. L. Päs,
 kes on rahvusvahelisele tunnustatud spet-
 sealist reuma ja reumatoidse artriidi tead-
 mises. Tena juhendamisel töötas 1963.
 aastast Tartu Nõukogulise Kliinilise Kirurg-
 la nõuhoiguste kardiovaskulaaroloogia

32 „Nõukogude Verahoid“, nr. 6, 1971, lk. 462.

33 TRU teadusliku searbari materjalid.

34 Omim o napno-vearigobamureccio padome, ex. 52.

osaand. Prof. L. Pär nõtab osa
nõukogu meditsiinsalaste seitsme liiget,
neude hulgas ka kahe üleküüdlise. Tema
uurumisi on publikatsioonid kokku umbes
60-l korral.³⁵

Teetõrantsi kompleksse uurimisega
tegevad k. Villaro, L. Tähepõld ja
A. Leuzner. Gastroenteroloogias nõuab
nii röntgenoloogide noorem põlvkond
juada oma õpetajaks k. Villarot.³⁶

Nüümsel aastal on rajatud uus
uurimisgrupp, mida juhivad noorema põlv-
konna arstid. Närsuus probleemid arsti-
traditsioonid on endiselt süsteemselt
füsioloogia ja patofüsioloogia. Prof.
V. Saarna uurimisel töötavad ka-
heksa õppejõudu ja 15 ülevõrvalt räägi-
teemilise kirjanduse kogu ühe korral,
konkreeti ja rühmiti doxoroniin meetodi-
kat.³⁷

Arsttraditsiooni tõke aktuaalsete prob-
leemide, ema ja lapse haiguste kaitse kü-
simustega, on laaditud mille tegelemise
prof. V. Saarna juhendamisel.³⁸

³⁵ „Nõukogu Teataja“, nr. 5, 1970, lk. 377.

³⁶ Osimonmagno-ueerogovamenskoi radome, lk. 52.

³⁷ Osimon o magno-ueerogovamenskoi radome, lk. 53.

³⁸ Saarna, lk. 54.

1962. aastast alates on prof. A. Vironi juhitud moodunud uude kümnest õppe-
föündist koosnev grupp, kes uurib inimese lihaste tegevuse hormonaalset ja
neurohormonaalset regulatsiooni sõltuvalt mõnemeestest organismist ja näin-
tist tegurotest.³⁹

Teaduslike probleemide ring pole
ultooduga piiratud ja arenevad.
Kuulus on arstiteaduskonna juure veel uue-
maie seistami komplekse uurimise poolist,
millega tegelevad mees katedris ja rahis
probleematooriumis prof. E. Raudama juhivi-
dauisel ja kes on teeritud teerid kome-
nad arstiteadlased, naga prof. R. Sooga,
prof. E. Tünder, J. Riiv, J. Sulling jt. Tõlde
tõttab probleemid kallal 67 õppeföündi ja
teadusliku töötajat. Täid tulemusid ja
saadatud seidame ja peaaegu operat-
sioonide alal. Rahvusvahelisel sümposio-
ni märgiti ära kollektiivi proovide peaaegu
survanõite diagnoosimise.⁴⁰

Morfogeneesi seaduspärasus me nor-
maalarengus me ka patoloogias meomad

³⁹ Омельн о каймо-мекрговательской работе, lk. 54.

⁴⁰ Teaduslik, lk. 51.

on väga raske valdada. Teadus-
 lise problemina on kõrgema kooli
 pedagoogia küsimustes veel väga palju
 aspekte, mis vajavad edasist uurimist.
 Üldkooli pedagoogia ja meetodina ra-
 leddis töötab arad. H. Siimeta juht-
 misel mitmeid andmeid pedagooge-
 lase, nagu dots. H. Kerm, dots. J. Nut,
 dots. B. Nedrjetskõ, R. Urang, J. Orr jt.
 Tõhus töö on ära tehtud koolipedagoog-
 na nägja töötamisel, kuna üldiselt rüh-
 tab ette õpetajaid ja üldharidusliku koo-
 lide tarvis.⁴⁴

Nagu ülpool öeldust järelda-
 da võib, on sõfajärgsel perioodil üld-
 kooli haridusest nõrnenud teadus-
 lise-pedagoogiline kaader andnud näi-
 vilise panuse teaduse arengusse. TRU-s.

⁴⁴ Очерк о научно-исследовательской работе, л. 86.

*

*

*

Kõrneto TRÜ-ga töötab ühiseks
naguandinaa praegu kõigis meie riiki-
riigi teaduslikes uurimisasutustes.

Õeld, et Eesti NSV Teaduste
Akadeemia teadusliku töötajate mentii-
gundist moodustavad rõhuva enamuse
Tartu ühisele sõjajärgsel perioodil lõpe-
taand nomened.

Pajud teadust on kujunenud nime-
katus teadlasteks.

Kuua autud teo esmärgas ii ole
ülemaati andmine akadeemiast ja tema
teaduslikust tegevusest, siis on raletud
TRÜ lõpetanud vanaaasta tead-
laste teo iseleostamiseks seitse Tea-
duste Akadeemia instituuti, kus nime-
tatud teadlasi kõige enam töötab.

Ülemaati ühisele naguandinaa arvest
kõnsolevate instituutides ja teadusliku
kraadi omavastast nomenest annab
te järgnev tabel.⁴⁵

⁴⁵ Andmed saadud ENSV TA nimebatud instituutide
teadurisarondadest.

Tabel nr. 14.

Instituut	Jrku lõpet. ta- deulike töd.	Neist teaduste kandjateks	Doctorid
Ajaloo	76	28	4
Geoloogia	61	29	4
Majanduse	33	10	-
Keele ja kirjandus	93	41	1
Zooloogia ja Botaanika	108	47	2
Kõikereetika	70	14	-
Füüsika ja astronoomia	77	33	2

T.A. Ajaloo Instituudis onanud doktorid määrati juhatajaks, Raamo Pullat, E. Jansen ja E. Paruel.

Endine instituudi direktor praegune Ühiskonnateaduste osakonna akadeemik-sekretär J. Kahu on mõjalt suurendanud teadusala laenuemise ja kapitalistlike seadete kujunemise ajal toimunud klassivõitlust ja agraarsuhteid. Tema seelast on teinud järgmised tööd: „1858 aasta talurahva rahetused Eesti“, „Rahitused ja reformid“ jt.⁴⁶

⁴⁶ E. Laul, Lennuist etapp eesti ajaloo teaduses, Tln., 1970, lk. 190.

Ona uurimustes on ta rakendanud seni ajaloos uusi matemaatilisi meetodeid.

J. Kahi algatatud on ka rida sotsioloogilisi uurimusi. Ta on uus ajaloolastest, kellele on omistatud Nõunogude Eesti preemia.⁴⁷

Tänu uute nõunogude agraraajaloolaste tööle on tunduvalt konkreetsemaks muutunud etteujutus talumajaproklamatsioonest feodalismi perioodile. Võttes esmajärgselt läänemaas ulatuses kätele ka Poolas leidunud arhiivimaterjalid, selgitas E. Tarvel nägja Lõuna-Eesti agraraarengu XVI saj. lõpul ja XVII saj. alguses, mis sead oli elanud uute ajalooteaduses nälgas laugus. Tema teenus on just seni kasutamata elanud näütustiline algallikate käsitlemine teemina.⁴⁸

Uueas perspektiivinaas suunas on kujunenemas nii lähemate kui ka kaugemate ajajärkede demograafiliste ja lünaajaloo probleemide uurimine. Sellisel alal on esimesi hinnatavaid tulemusi saavutanud R. Pullat jt. Tema sulest on saanud ka esimesed nõunogulised teod ajaloolise demograafia valdkonnast.⁴⁹

⁴⁷ Eesti Nõunogude Entsiklopeedia, III kd., tlk. 1971, lk. 349.

⁴⁸ E. Laul, lk. 184.

⁴⁹ ENSN Teaduste Akadeemia aastare 1956-64, tlk. 1965, lk. 238.

Ea jauseu ou saanud tuntuas
eestv rahvusliku perioodi lüümis ajap-
loo uurojana. 1968. aastal valiti ta
Eraloo Instituudi teadusala asedirek-
toriks.⁵⁰

Eesti arheoloogiaalase uurimistöo
tulenusi kajastavad arvatult rohkem-
sugused leidaad head vastenõtmisega ka
välismaa spetsialistide poolt. Tähelepa-
nuväärseks saanutuseks tuleb pidada
Eesti riiklisa arheoloogia täpsustamist
arheoloog L. Jaanitsa poolt, kes on tunnus-
tatud riiklisa uuroja ja Soomepoolse
Eesti püüna omanika.⁵¹

JA Keel ja Kirjanduse Instituudis
tegeleakse eestv keele, soome-ugri keelte,
eestv kirjanduse ja eestv rahvalaule uur-
misega.

Riiklisaalase teadustuse ou pöördunud
Instituudi keelteadlaste töö soome-ugri
keelte uurimise alal (tõhe uuroo TRÜ keele-
uurojatiga). Vastav sektor loodi 1957.a.
aavad. P. Ariste initsiativil.⁵²

Alates 1960. aastast juhatab sekto-

⁵⁰ ENSV JA aastare 1956-64, Tln., 1965, lk. 240.

⁵¹ Sealamaa, lk. 234.

⁵² ENSV JA, Keel ja Kirjanduse Instituut, Tln., 1970, lk. 18.

E. Kull on saanud peale 1945. aastat
 tõlkele lõpetanud. Kirjutis alustati õige
 töömahusa seletussõnaraamatü koosta-
 misega. Sõnaraamatü struktuur, seli-
 tuse laadi ja muud sõnaraamatü üld-
 müümised on määratud J. Kent, R. Kar-
 lson jt. Filol.-kand. J. Kent on ool tun-
 tud eesti nomenklatuurite uurijana
 ja R. Karlson sõdesõnade uurijana.⁵⁷

Filol.-kand. K. Puhvel juhatab
 kirjandusteooria sektorit, kus uurimis-
 objektid on žanrispetsiifia probleemid.⁵⁸

Kirjandusajaloo sektoris kaanab
 1960. a. filol.-^{doktor}~~kand.~~ H. Kannel juhenda-
 misel koostama kolme köitelist „Eesti kir-
 janduse ajalugu“.⁵⁹

Teaduste traditsioonide arendamine
 Instituudi uurimistegemise loomus ma-
 jandus- ja õigusteaduse raamides. Põh-
 oia kaaravaas kompleksid ja majan-
 dusteadusline uurimised, näitsemise
 kaadrist on seotud õigusteadusline tööga,
 kus pearõhka on antuaalsetel majandus-
 geese müümistel.⁶⁰

⁵⁷ Eesti NSV TA, Keel ja kirjanduse Instituut, Tln.,
 1970, lk. 12-13.

⁵⁸ Sealaramas, lk. 30-31.

⁵⁹ Sealaramas, lk. 25

⁶⁰ Eesti NSV TA, Teaduskaated, Muumissuunad, Siia-
 meenad 1946-1971, Tln., 1971, lk. 102.

Gastotunde uurimustes on kesasel
vohal arenenud sotsialistliku töhisraama
majanduslike seaduspärasuste uurimine,
kommunismi ülesehitamise majanduslike
praktika ja kogemuste teoreetiline üldis-
tamine. Alude probleemidega on tege-
lenud IRÜ kandidaadid L. Kuane, M. Leisenkua ja
insititunde eadine direktor majandust.
deator A. Kõerna. 1972. aastal valiti
prof. A. Kõerna ERSV JT korrespondentlii-
men.⁶¹

Majanduse Gastotundis on jõetud
nimebaniinixiarsetele tulemustele Eesti NSV
rahvamajanduse optimaalse plaanemise
teoreetiliste uurimuste ja rakenduslike üles-
annete valdkonnas. Kõduvakariigi rahva-
majanduse prognoosimise on andnud kõi-
te sõrval oma panuse IRÜ kandidaadid
noventiaadid S. Kuura, M. Pallas ja ma-
janduskandidaat L. Kuane.⁶²

Tehteliselt noore, allis arenema majan-
dusteaduse kare regionaalõnnoonina
urndafatist tulus ära määruda majan-

⁶¹ Eesti NSV JT aastaral 1965-1972, Tln., 1973, lk. 189 ff.

⁶² Sealiinas, lk. 193 ff.

dusmandidaatid Il. Aarmat Noored
majandusteadlased üliõpde kasuandõ-
nud on ^{õig.-t. k. p.} mit L. Kain, L. Tader, Il. Keitel,
M. Kallas jt. ⁶³

Kahariigi zooloogiliste, botaaniliste
ja hüdrobioloogiliste uurimiste ressurss
on kujunenud Zooloogia ja Botaanika
Instituut. Kainide uurimisvõimekuse ma-
dojaid ei jänaas siin komitada, selle-
pärast püüdume ühinevate teadlastega.

Instituudi töötajate poolt on avalda-
tud monograafiaid Eesti selgroogsete
kõigi slauvde ja selgrootute paljude rüh-
made kohta. Bioloogia doktor, IT korres-
pondentina liiane K. Paaveri sulest on
ilmunud monograafia loomade rändõn-
duaalust ja ajaloolisest areemisest Bal-
ti rannas. K. Paaver on ka Nõuakogu
Eesti preemia laureaat. ⁶⁴

EMSR JA Bioloogia-Geoloogia osa-
konna akadeemik-sekretar loveloogia dok-
tor E. Parmanbo on rahvusvaheliselt tunnus-
tatud mükoloog. Eestiainedle floorast on
pratahilepanu meendatud seente keei ma-

⁶³ Eesti NSV JA aastare 1965 - 1972, Jln., 1973, lk. 199.

⁶⁴ Eesti NSV JA aastail 1956 - 1964, Jln., 1965, lk. 142.

jaanduskiult elulise taimerühma uurimisele. Tänu E. Parnasto tööle on mükolooiline uurimistöo nakariigi saamutanud suurel määral.⁶⁵

Deuteridimertatsoon mükolooogia alal on valmimas H. Kalamehel.⁶⁶

Suure majandusliku tähtsusega on nakariigi taimekahjurite liigilise koosseisu ja leviku uurimine. Juhivad teadlased sellel alal on kooloogiansandadaat N. Maabara, selle etteotsimisel uuriti Eesti NSV-s metsaõiguste levimust ja metsaõigustel efekt.⁶⁷

Moskva Riikliku majandussaaduste raietusele pälvib kaardivõlmeetria rakendamise ette linnude lennufüsioloogia uurimisel kooloogiansandadaat J. Keskpain suure tunnustuse.⁶⁸

Eesti järvede Zooplanktoni uurimisega tegeleb hüdrobioloog kooloogiansand. H. Mäemets. Kalamajanduslikust aspektist on Eesti siseveekogude jälgimise Nõukogu Eesti geenia laumaaat kooloogiansandadaat.

⁶⁵ Eesti NSV JA aastail 1956-1964, III., 1965, lk. 142.

⁶⁶ Avaldused ENSV JA Zooloogia ja Botaanika Instituudi kaardivõlmeetria materjalidest.

⁶⁷ Sealsamas.

⁶⁸ Sealsamas.

-naud. St. Hakermann. Proloogitaandaad et järvekülg on uuritud Läänemere põlvkoomastiku, Eesti rannakülgilist ja mere rannikuarhüdroloogiat.⁶⁹

Radvosinskiu (C¹⁴) meetodõ nam-baniskõimaluste niudlõus tegemisega segeleb neawa kandidaad E. Klau. Ühena en-nimestest NSR Liidus auus Zoologia ja Botaniika Instituuti geobõõrenia labora-tooriumi daturina arheoloogilise leide.⁷⁰

Geoloogiaalase uurimistöõ keskuses nahariigis on ENSR JA Geoloogia Insti-tuut. Instituudi teadusliku kaadri moodustavad üürimõli eranditega TRÜ lõpe-taand. Neude uurimisobjektis on Eesti maa-ala geoloogia. Rakausnahelise tunnus-tuseni on jõudaud järgrised teadlased, instituudi direktor geol.-naud. D. Kaljo, kes on uuritud gealimorra stratograafia ja paleontoloogiat. Teava juhendamisel on noortatud sluri ladustist näsiblev monog-raafia.⁷¹

Tiistest nõiu nimetada nel A. Kau-kest ja E. Klauamanni.⁷²

⁶⁹ ENSR JA aastail 1956-64, Jlen., 1965, la. 131.

⁷⁰ ENSR JA aastail 1965-72, Jlen., 1973, la. 157.

⁷¹ ENSR JA Geol. Inst. kaadrisaronnast saadud andmed.

⁷² Tealiaman.

Geoloogisa Instituudi teadlaste poolt tehtava töö rahvusvahelist tähtsust mõeldes fount, et aastate jooksul kogitud rohke faktiline materjal üldistused on vastavalt Vabariigi Majandusliku-
tamine Nõuogu loomingu kohalt aluses nafta- ja gaasimaardlate prognoosiar-
ticle reostamisel Euroopa sotsialismi-
maades.⁷³

Füüsika-matemaatikaaladest alal on vabariiklannaid teadlasi IRÜ
kandideerimise Füüsika ja Astronoomia Ins-
tituudi füüs.-mat. kandidaat H. Englane,
kes juhendab töögruppis elementaarses-
ti süstemaatiline uurimise alal. Füüs.-mate-
maatika doktor J. Einasto on spetsialiseerunud
stillaastronoomia alale ja tema tööd kuuluvad põhiliselt tähtede põhjade
uurimise valdkonda, neid J. Einasto on tuntud ka
metoodikuna maa keemilise keemiliste jälgimise alal. N. Tiit on seer-
vutunud häid tulemusi astronoomiliste mõõtemõõtade
rekonstruktsioonil ja ehitamisel. N. Kristoffel on teinud vabariikl-

⁷³ EMTA aastare 1965-72, Ilm., 1973, lk. 139.

maid töid tahae neha, erotr pool-
jektide, teooria alal.⁷⁴

Paljulubakate matemaatikaalutena
on Kübernetika Tustitundu närdand
ennast rida roori. Näotus M. Levin
arvutusmatemaatika alal, P. Kanko mate-
maatiline loogika alal, M. Kello elekt-
ronarvuteile programmeerimise automa-
tiseerimise alal ja mitmed teised.⁷⁵

Kuigi näitlitud pole kõni Teadus-
te Akademia uurimisaruannet, on siiski
selge, et Tartu ülikool on oma raskandine
parimuse näol andnud suure panuse
Eesti (üle) jaotuna teadusliku kesmise are-
guse ja teadusele üldse.⁷⁶

⁷⁴ ENSV JA Färuua ja Astronoomia Tustitundu teadus-
liku sekretäri materjalidest.

⁷⁵ ENSV JA Kübernetika Tustitundu teadusliku sek-
retäri materjalidest.

⁷⁶ vt. Kärumatt Kõnroguide Eesti teadus, 10. 1965.

Lisa nr. 1.

JRÜ struktuur 1944. a.

I. Üldiloolilised katedrid.

1. Marasismi-leonismõ kateder
2. Afaloolise ja dialektolise marasimõ kateder
3. Poliitilise ökonomia kateder
4. Lõpalise elluvalmistuse kateder

II. Õigusteadusnõud.

1. Riigi ja õiguse afaloo kateder
2. Riigiõiguse kateder
3. Priimilõiguse ja -protsess kateder
4. Kriminaalõiguse ja -protsess kat.
5. Maa- ja põllumõiguse kateder
6. Rahvusvaheline õiguse kateder

III. Anatoomiadusnõud

1. Anatoomia kateder.
2. Embrüoloogja ja histoloogja kat.
3. Fünoloogja ja biokeemia kat.
4. Patoloogilise anatoomia kat.
5. Patoloogilise fünoloogja kat.
6. Stõgiandõ kateder.
7. Mikrobooloogia kateder.

8. Tervishoiu organisatsioonid kat.
9. Kohtumeditsiini kateder.
10. Sühaõiguste preventiivne kat.
11. Fakultatiivne teraapia kateder.
12. Spetsiaalse teraapia kateder.
13. Üldine kirurgia kateder.
14. Topeli-meditsiini ettevalmistuse kateder.
15. Operatiivse ja ortopeedilise kirurgia kateder.
16. Fakultatiivne kirurgia kateder.
17. Spetsiaalkirurgia kateder.
18. Pedvatsioon kateder.
19. Sanaõiguste kateder.
20. Sünnitusabi ja günekoloogia kat.
21. Neuroloogia kateder.
22. Psühhiaatria kateder.
23. Oftalmoloogia kateder.
24. Otodringoloogia kateder.
25. Dermatoloogia ja veneroloogia kateder.
26. Röntgenoloogia ja radioloogia kateder.
27. Teraapilise stomatoloogia kat.
28. Ortopeedilise stomatoloogia kat.
29. Kirurgilise stomatoloogia kateder.
30. Farmaatsia kateder.

31. Farmaakoonosi katsed
32. Farmaakoma ja retseptuur kat.

IV. Matemaatiline-looduskadusenead.

1. Matemaatiline analüüs katsed.
2. Geomeetria katsed.
3. Secretolin mehhaanika katsed.
4. Geofüüsika katsed.
5. Astronoomia katsed.
6. Eksperimentaalfüüsika katsed.
7. Secretiline füüsika katsed.
8. Üldbioloogia katsed.
9. Selgrootute Zooloogia katsed.
10. Selgroogsete Zooloogia katsed.
11. Taimesüsteemataine katsed.
12. Taimefüsioloogia katsed.
13. Anorgaaniline keemia katsed.
14. Orgaaniline keemia katsed.
15. Geoloogia ja geomorfoloogia kat.
16. Paluortoloogia katsed.
17. Mineraloogia ja petrograafia katsed.
18. Geograafia katsed.

V. Loomaarstiteadusenead.

1. Kõrvalloomade anatoomia katsed.
2. Histoloogia ja embrioloogia kat.

3. Sünnitusabi ja sünnigra kat.
4. Koduloomade sisehaiguste kat.
5. Epizootoloogia ja mikroloogia kateder.
6. Sõlmehaiguste kateder.
7. Patoloogiline anatoomia kateder.
8. Loohügieen, piimahiigieen ja meditsiinipertiin kateder.

VI. Põllumajandusteadused.

1. Fütopatoloogia kateder.
2. Põllumajanduse zooloogia kateder.
3. Maandiluse ja agronoomia kat.
4. Põllumajanduse mehhaniseerimine kateder.
5. Põllumajanduse kateder.
6. Aitanduse ja mesinduse kateder.
7. Loomakasvatuse kateder.
8. Metsanduse kateder.
9. Põllumajanduse mikroloogia kateder.
10. Agronoomia ja plaanimajanduse kateder.
11. Sõlmehaiguste kateder.
12. Selvuskatse ja sotsiaalmeeside kateder.

VII. Ajaloo-keeleteaduslond.

1. Uldajaloo katuder
2. Eesti ajaloo katuder
3. NSV Liidu rahvaste ajaloo katuder
4. Looogna ja pühholoogia katuder
5. Pedagoogna ja metoodna katuder
6. Arhioleogia katuder
7. Kunstiajaloo katuder
8. Eesti keele katuder
9. Eesti kirjanduse ja rahvalaulu katuder
10. Klassikalise filoloogia katuder
11. Etimoloogia katuder
12. Slaavi- ja keltofiloloogia katuder
13. Lääne-Euroopa keele katuder
14. Lääne-Euroopa kirjanduse katuder
15. Vene kirjanduse katuder

VIII. Rahakultuuriteaduslond.

Lisa nr. 2.

JRU struktuur 1973 a.

Katuder	Õppejõudude arv	Nendest parast sõda lõpetanud
<u>I. Üleüldisoolilised k-d</u>		
Filosoofia k.	14	10
M&KP ajaloo k.	14	13
Politiline ökonomia k.	12	9
Graduatsiooni kommu- nismi k.	7	6
Pedagoogika ja me- tööd k.	11	9
Tõlganduse k.	37	
<u>II. Ajalooteaduskond</u>		
Eripedagoogika k.	6	2
Loogika ja psühholoogia k.	11	8
NSR liidu ajaloo k.	10	8
Üldajaloo k.	6	5
<u>III. Arstiteaduskond</u>		
Anatoomia ja histoloogia k.	10	8
Patoloogiline keemia k.	5	5
Farmatseutika k.	6	6
Farmakoloogia k.	5	4
Füsioloogia k.	6	5
Kespiitaalkirurgia ja topograafiline anatomia k.	10	8
Kespiitaalshchhaiguste k.	7	7
Stügieeni k.	6	6
Mikrobioloogia k.	5	4
Naamushaiguste, derma- toloogia ja veneroloogia katuder	9	8

69

69

86

155

Neuroloogia ja neurokirurgia k.	5	4
Otorinolaringoloogia ja oftalmoloogia k.	9	7
Patoloogiline anatoomia ja rektaarstide k.	5	3
Patoloogiline füsioloogia k.	5	4
Pediaatria k.	6	5
Psühhiaatria k.	5	3
Siselaaguste propedeutika k.	9	9
Sporidimeditsiin ja raudseksultuurid k.	6	6
Stomatoloogia k.	6	6
Sünnitusabi ja günekoloogia k.	9	9
Teaduskonna kirurgia k.	9	7
Teaduskonna mehaaguste k.	4	5
Üldkirurgia k.	5	4
<u>IV. Bioloogia - Geograafia teadusk.</u>		
Füüsilise geograafia k.	8	6
Genetika ja darwinism k.	4	4
Geoloogia k.	5	5
Maafaudusgeograafia k.	5	3
Zooloogia k.	7	5
Taimesüstematika ja biokemia kateder	5	4
Taimesüstematika ja geobotanika k.	3	3
<u>V. Filoloogiateaduskond</u>		
Esteetika k.	14	12
Esteetika kirjandus ja rahvaluule k.	9	7
Inglise filoloogia k.	14	13
Prantsuse filoloogia k.	12	9
Soome-ugri kultu k.	5	2
Vene keele k.	19	10+1
Vene kirjandus k.	10	5
Õigekeelne k.	26	21
<u>VI. Füüsika-Keemiateadusk.</u>		
Anatüütiline keemia k.	6	5
Analüütiline keemia k.	12	9
Organiline keemia k.	11	9

Orgaaniline keemia k.	6	5
Teorootiline füüsika k.	7	6
Üldfüüsika k.	12	9
<u>VII. Kehakultuuriteadusk.</u>		
Kehaline kasvatus ja spordidk.	10	10
Kergejõustiku k.	8	8
Spordifüsioloogia k.	6	6
Sportmängude k.	7	7
Suusaspordid k.	9	9
Veespordid k.	5	5
Meimlemine k.	8	8
<u>VIII. Elajandusteadusk.</u>		
Kaukatandmine ja rambanduse organiseerimine k.	7	6
Elajanduse juhtimine ja statis- tika k.	7	5
Raamatupidamine k.	7	5
Rahandus ja krediidid k.	8	2
Rahumajandusharude õppemise k.	8	5
<u>IX. Matemaatika teaduskond</u>		
Algebra ja Geomeetria k.	5	2
Aritmeetika matemaatika k.	6	6
Matemaatika õpetamise meetodid k.	7	7
Matemaatilise analüüsi k.	10	9
Matemaatilise statistika ja prog- rammeerimise k.	8	8
Teorootiline mehhanika k.	6	6
<u>X. Õigus-teaduskond</u>		
Kriminaalõiguse ja -protsessi k.	8	6
Liigri- ja haldusõiguse k.	6	4
Liigri- ja õiguse ajaloo k.	4	2
Tõulistõiguse ja -protsessi k.	7	7
	621	489 - 79%
	648	

Kokkuvõte.

Sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisel ja kommunismi materiaal-tehnoloogilise baasi loomisel on emanud ja emandab veelgi suuremat tähtsust kõrgema haridusega spetsialistide ettevalmistamine ning teaduse edasarendamine, mis on meie ühiskondliku teobliku jõudude kasvav otsustavaks teguriks. Sellepärast on kõrgema kooli ja teaduse areng olud ja on ka edaspidi kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse erilise hoolitsuse objektiks.

Nõukogude korra nõjastamises tõngimustis on Partei Riikliku Üliõpõl talu turud tunnustusraamni arengutee.

Alustades näga kasvatas tõngimustis pärast fasisitliku okupatsiooniperustamist 1944. aasta sügrikel uuesto teigimust, seudis, võlõpõdi kollektiiv lühikese ajaga lüüa nor-

maalsed rõõmalused nii õppe- kui ka
teaduslikus töös, mis sai rõõmalikuks tänu
sellele, et ühte rahvas muutis nõuagude
rahvaste vanaalikuks perre.

Ajapahehinisul 1945-1970 on TRÜ
ette valmistatud 13.933 kõrgema haru-
dusega spetsialisti 16-l laiemal ja
70-l kitsamal erialal. Teetmistööd rah-
kestamata (mittistatistoonarult) on saanud
kõrgema hariduse 3.582 noort.

Võrdluseks olgu märgitud, et sõda-
liku diatavumi perioodile (1919-1939) lõpe-
bas Tartu Ülikoolis ainult 5.751 noort,
mis näitab mullord sotsialistliku korra
ulõsuid sõdalinu korra es.

Lõpetanustest üle 5000 noorese on saa-
nud pedagoogiline ettevalmistuse, seega
muulub TRÜ-le tähtis koht rahariigis üld-
haridusliku teodide parustamisel õpetajali-
ga.

TRÜ on ette valmistatud üle 3.800
kõrgema haridusega meditsiini töötajat,
elles rahvanalt näeja kujunenud tradit-
sioonile ainuühes arste ettevalmistavaks
keskuseks rahariigis.

Ra kõrgema haridusega periste valmist-
tatavuse tõttu NSV-s ette ainult Tartu üli-

koolis. Lõpajärgsel perioodil on lõpetanud üli tehaude õigusteadlase. Samuti on seendunud üliõpeld astronoome, geoloogide, feno-ugristide, Žurnalistide, ajaloolaste, füüsika- ja keemika-tera-
toote ettevalmistamine.

Üliõpeldi sammundud, saanud põhjaliku erialase ettevalmistuse ja omanud marasitliu-leinliu maailmamaa-
te, töötavad peaaegu kõikide meie riiki-
gi rahvamajanduse ja kultuuri aladel.

Seem on TRÜ erataheses teadusliku
kaadri ettevalmistamisel ja teaduse edas-
arendamisel. Üliõpeldi 621-st õppijast
487 meeldustavad tema enda lõpajärgse
perioodi sammundud, neist doktorid
38, professorid 33, teaduste kandidaate
243 ja doctente 177, 76-st kateedripuka-
tajast on 49 sama perioodis sammundud.

Ilmapaistuvad on TRÜ teadusli-
kud saavutused, kus juhtivad oma
etendavad samuti üliõpeldi enda sammun-
dud, kes tegelikult ulatuslik teadusliku
probleemide lahendamise ja kes on suut-
nud luua oma teaduskäänd kodumaa.
Kõrgel tunnustust nii meil kui ka

nähtavaal on pälvunud TRÜ kasvandi-
 mud ajaloodeator prof. K. Siliusa, mediti-
 siinideatorid prof-d J. Saarna, L. Schetter,
 R. Leoga, E. Tiinder, bioloogideator prof.
 H. Tran, geoloogideator A. Kõomüüri ja
 paljud teised.

TRÜ kasvandiud moodustavad
 enamuse Eesti NSV Teaduste Akademia
 raskemates töötajates spetsialistides.

Väljapaistvate teadurite ja peda-
 googide saanuteist on raskemad Eesti
 NSV JA korrespondentideus liimetas A. Kõõna,
 J. Kaha, E. Parnasto, P. Kard, NSV Liidu
 Pedagoogia Akademia anadeemikus K. di-
 nets ja NSV Liidu Meditsiiniliste Teaduste
 Akademia korrespondentideus liimetas J. Saar-
 ma.

Üliõpeli kasvandiud on raskemad
 voola nahariigi partide ja administratiiv-
 ala juhtimise töötajad: N. Välgas (EKPKK
 sekretär), N. Kaudralu (E NSV Jestiitministros),
 O. Januu ja Kama (E NSV Tervishoiu ministros
 asetäitjad), J. Lott (EKPK Tartu linna komitee
 sekretär) jt.

TRÜ-le kuulub ümber juhtimise kaitse-
 dest Nõuogude Eesti kõrgema hariduse
 ja teaduse edasiarendamisel, mille est
 üliõpeli on pälvunud kõrgel autase 1967.a.
 - Töö püüdlõpu orden.

Резюме.

Настоящая дипломная работа посвящена исследованию одной из важнейших проблем в истории ТПТУ — подготовке специалистов с высшим образованием в послевоенный период.

Работа написана главным образом на основании архивных материалов (архив ТПТУ), опубликованной справочной литературы о высшем образовании в Землеверской ССР; использованы также относящаяся к теме монографическая литература и периодические издания.

Методологической основой является учение В. И. Ленина о советской науке и культуре.

В плодотворных условиях Советской
власти Тартуской Государственной
университет стал одним из крупней-
ших центров по подготовке специа-
листов с высшим образованием. В период
с 1945 по 1970 год ТГУ выпустило
13.933 специалиста, из них около 10.351
и заочно, без отрыва от производства
3582 человека.

Характерно, что за 20-летний
период существования буржуазной
диктатуры в Эстонии из универси-
тета вышло 5.751 специалистом, что
наглядно свидетельствует о преиму-
ществах социалистического строя перед
капиталистическим.

Высшее педагогическое образование
получили в ТГУ около пяти с полови-
ной тысяч человек, высшее медицинское
образование - 3864 чел., юридическое -
- 1285 чел., экономическое - 1123 чел.
Одним из главных направлений
являющейся по, что только в нем ведется
подготовка кадров с высшим образова-
нием в Эстонской ССР по медицинским,
юридическим, историческим наукам,
также по филологии, лингвистике, жур-

машины и др. специализаций.

Военные училища ПТУ, получив все-стороннюю профессиональную подготовку и марксистско-ленинскую идеологическую подготовку, работают почти во всех областях молодежной и культурной жизни Республики ССР.

Университет имеет огромный вклад в дело подготовки научных кадров нашей страны. Из 620 человек профессорско-преподавательского состава университета 487 являющаяся его военными училищами послевоенного периода, из них докторов наук 38, профессоров 33, кандидатов наук 243 и доцентов 117. Из 46 заведующих кафедрами сложился университет в послевоенный период 49.

Военные училища университета успешно работают над разрешением ряда научных проблем, создав свои научные школы, они содействовали выдвигая в ПТУ в число крупнейших научных центров ССР. Широко известны в научном мире имена таких ученых как профессора К. Сиймаса, Ю. Саарна, Р. Лоога, А. Тэй,

Э. Тшондер, Х. Трасе, А. Ринмусеке,
и многих других.

Большую часть научно-иссле-
довательских кадров системы Акаде-
мии наук Демократической ССР составляют
воспитанники ПТУ.

За венгерскими успехи в педа-
гогической и научной деятельности
Х. Лиймате избран в действительные
члены Академии педагогических наук
СССР, Ю. Саарма - в члены-корреспон-
денты Академии медицинских наук
СССР, Ю. Калк, А. Кеэрма, Р. Кард,
Э. Пармасто - в члены-корреспонде-
нты Академии наук Демократической ССР.

Осуществление воспитанники выпол-
няли ответственно партийно-
политическую и административ-
ную работу в республике: В. Вальке
(секретарь ЦК КПЭ), В. Раудсалу (ми-
нистр юстиции), К. Каммале (глав-
ный прокурор республики), С. Тамми и
Калла (заместители министра здра-
воохранения), У. Лотт (I секретарь
Партийного Бюро КПЭ) и др.

Kasutatud kirjanduse nimekiri.

I. V. I. Lenini teosed:

Lenin, V. I., 5. juunil 1918. aastal Epükapate-inter-
natsionalistide kongressile peetud kõne,
Teosed, 27. kd.

Lenin, V. I., Kõne I Allinimaaalises hariduskong-
ressil 28. augustil 1918., Teosed, 28. kd.

II. Arhiivimaterjalid:

JRÜ arhiiv, fond Tartu Riikliku Ülikool.

III. Publikatsioonid allimaterjalid:

Вспомогательная работа, т. I и II, Москва, 1965.

НККП программ, Тлн. 1973.

НККП XXIV kongressi materjale, Тлн., 1973.

Естон NSR Teataja, 19

IV. Graafiline- ja statistiline kirjandus.

Естон NSR Rahvamaafandus, I kd., 1970,
"Естон statistika", 1939. III kd., 1971.

ENSU SKV, Естон NSR Rahvamaafandus
1969. aastal, Statistiline aastaraamat,
Тлн., 1970.

Maafandusteade ja rahvamaafandus,
aastaraamat 1971/72, Тлн. 1974.

JRÜ Füüsika-Reinvaladuskond, Keemilise
kond, Tartu, 1972.

JRÜ Matemaatika-kaduskond, Tartu, 1972.
JRÜ Struktuur ja osakonnad koosm 1973, Tartu,
1973.

СССР, Статистика союзного СССР
в 1967 г., Москва, 1968.

Отчеты о научно-исследовательской
работе Марксистско-ленинского Учили-
ща при ЦК КПСР за 1970-1973 гг., МЛТЧ, (käskkirj)

Sisunord

	lk.
Sissejuhatus	2
<u>I</u> peatükk	
JRü afaloost sõfajärgsel proceedil	7
<u>II</u> peatükk	
JRü oia rahvamajanduse ja hariduse areutamisel spetsialistidega	30
<u>III</u> peatükk	
JRü kasuandine panus Nõu- regude lüsto teaduse aren- gusse	56
Lisad	88
Kokkuvõte	96
Reiü mee	100
Kasutatud kirjanduse nimekiri	104